

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

Karakterbruk i UH- sektoren 2015

Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av
Universitets- og høskolerådet

Innhold

1	Innledning	3
1.1	Bakgrunn	3
2	Karakterundersøkelse i juridiske fag 2015	4
2.1	Innledning	4
2.2	Organisering	4
2.3	Vurdering av 12 masteroppgaver	4
2.4	Karakterstatistikk	5
2.5	Karakterpanelets vurderinger	7
2.6	Analysegruppens merknader og anbefalinger	7
3	Karakterundersøkelse i MNT-fag 2015	10
3.1	Innledning	10
3.2	Organisering	10
3.3	<i>Bachelor i ingeniørfag</i>	11
3.3.1	Organisering	11
3.3.2	Undersøkelsen	11
3.3.2.1	Inntakskvalitet	11
3.3.2.2	Karakterer og strykprosent	12
3.3.2.3	Studentenes arbeidsinnsats	12
3.3.2.4	Bruk av ekstern sensur	12
3.3.3	Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger	12
3.4	<i>Bachelor i realfag</i>	13
3.4.1	Organisering	13
3.4.2	Undersøkelsen	13
3.4.2.1	Karakterfordelinger og eksamensoppgaver	13
3.4.2.2	Læringsutbyttebeskrivelser	13
3.4.2.3	Bruk av ekstern sensor	13
3.4.3	Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger	14
3.5	<i>Master i realfag</i>	14
3.5.1	Organisering	14
3.5.2	Undersøkelsen	14
3.5.2.1	Karakterfordeling	14
3.5.2.2	Valg av karakterskala og grensen for bestått	15
3.5.2.3	Sammenheng mellom karakterer i masteremner og på masteroppgaven	15
3.5.2.4	Sammenheng mellom bachelor- og masteroppgavekarakterer	15
3.5.2.5	Sammensetningen av eksamenskommissjonen og veileders rolle ...	15
3.5.2.6	Foreløpige erfaringer med fagspesifikke karakterbeskrivelser.....	15
3.5.3	Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger	15
3.6	<i>Master i teknologi</i>	17
3.6.1	Organisering	17
3.6.2	Undersøkelsen	17
3.6.2.1	Sammenheng mellom opptakskarakterer og karakterer i studiet ...	17

3.6.2.2	Sammenheng mellom arbeidsinnsats og karakterer	18
3.6.2.3	Effekt av veileder i kommisjonene	18
3.6.2.4	Effekt av presentasjon av masteroppgaven	18
3.6.2.5	Ulik bruk av karakterskalaen i ulike fagmiljøer?	18
3.6.2.6	Karakterutviklingen ved institusjonene	18
3.6.2.7	Er det forskjeller i utviklingen i karaktersetting?	19
3.6.2.8	Er karaktersetting avhengig av antall studenter i emnene?	19
3.6.3	Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger	19
3.7	<i>Anbefalinger fra styringsgruppen</i>	20
3.8	<i>Merknader og anbefalinger fra arbeidsutvalgene</i>	21
3.9	<i>Alternativ vurdering av masteroppgaver ved NTNU</i>	21
3.10	<i>Analysegruppens merknader og anbefalinger</i>	23
3.10.1	Metode for karakterundersøkelser	23
3.10.2	Forståelsen av karaktersystemet	24
3.10.3	Retningslinjer for sensur og skalaen bestått/ikke bestått	24
3.10.4	Veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver	25
3.10.5	Karakterfordelinger innen MNT-området	26
3.10.6	Sammenheng mellom opptaksgrunnlag, arbeidsinnsats, antall studenter og karakterer	27
3.10.7	Sentralgitte eksamener	27
3.10.8	Møteplasser for karakterundersøkelser	28
4	Karakterbruk i UH-sektoren 2015. Generell rapport	29
4.1	<i>Arbeid med koordinering og samordning</i>	29
4.1.1	Karakterundersøkelsene	29
4.1.2	Vurdering av sensurordningene	29
4.1.3	Retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått	29
4.1.4	Karakterbeskrivelsene og kvalifikasjonsrammeverket	30
4.1.5	Informasjon om karaktersystemer i andre land	30
4.2	<i>Karakterfordelinger</i>	30
4.2.1	Totalfordeling. Bokstavkarakterskalaen	30
4.2.2	Totalfordeling. Bestått/ikke bestått	31
4.2.3	Karakterfordeling på masteroppgaver	31
4.2.3.1	Alle institusjoner	31
4.2.3.2	Fagområder	32
4.2.3.3	Veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver	34
4.2.3.4	Oppsummering. Karakterfordelinger	35
4.3	<i>Anbefalinger om videre arbeid</i>	36
4.3.1	Karakterundersøkelsen i 2016	36
4.3.2	Oppfølging av karakterundersøkelsene i 2015	36
4.3.3	Videre karakterundersøkelser	37
	Oversikt over vedlegg	38

1 Innledning

1.1 *Bakgrunn*

Det nåværende karaktersystemet i høyere utdanning ble innført i 2003. Gjennom UHR har det blitt arbeidet for å implementere dette på en god måte, med en felles forståelse av hvordan de nye karakterskalaene skal brukes på tvers av fag og institusjoner og på forskjellige fagnivåer. Dette arbeidet har skjedd i regi av UHRs utdanningsutvalg og gjennom aktiv deltakelse fra nasjonale råd, nasjonale profesjonsråd, nasjonale fakultetsmøter og nasjonale fagråd.

I 2005 opprettet utdanningsutvalget en arbeidsgruppe, heretter kalt analysegruppen, for å koordinere arbeidet med rapportering om hvordan karaktersystemet ble brukt, og for å gi en samlet analyse av rapportene. Analysegruppen har utarbeidet årlige rapporter om karaktersystemet i høyere utdanning. Dette er den ellefte rapporten i rekken.

Analysegruppens karakterrapporter har tatt utgangspunkt i rapporter fra karakterpaneler oppnevnt av UHRs rådsorganer, som har rapportert om bruken av karakterskalaen innenfor sine fagområder. I tillegg har man brukt data om den nasjonale karakterbruken fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH), som inneholder data rapportert fra institusjonenes studieadministrative datasystemer.

Fra og med 2012 ble det innført et nytt opplegg for karakterundersøkelser, med en syklus der det foretas grundigere undersøkelser innen de enkelte fagområdene hvert femte år. Undersøkelsen i 2015 omfatter juridiske fag og MNT-fag (ingeniørutdanning, matematisk-naturvitenskapelige fag og teknologiske fag).

Analysegruppen har i 2015–16 bestått av:

Avdelingsdirektør Gunnar Bendheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Professor Svein Gladsø, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Prorektor, amanuensis Grete Lysfjord, Nord universitet
Førsteamanuensis Per Manne, Norges Handelshøyskole, leder
Seniorkonsulent Kirsti Margrethe Mortensen, Universitetet i Oslo
Studentrepresentant Madeleine Sjøbrend/Stein Olav Romslo, Norges studentorganisasjon

Seniorrådgiver Bente Ringlund Bunæs, UHR, har vært sekretær for analysegruppen.

Seniorrådgiver Asbjørn Bjørnset, Universitetet i Bergen, har vært tilknyttet gruppen som ekstern konsulent.

2 Karakterundersøkelse i juridiske fag 2015

2.1 Innledning

Som ledd i den 5-årige syklusen for karakterundersøkelser har juridiske fag undersøkt karaktersetningen på masteroppgaver¹.

Juridiske fag omfatter integrerte mastergradstudier ved Universitetet i Bergen (UiB), Universitetet i Oslo (UiO) og ved Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet. UiT). I tillegg er det bachelorstudier og årsstudier ved fire andre institusjoner. Ved UiB, UiO og UiT er det også en del andre studieprogrammer, men det er de integrerte mastergradstudiene som er omfattet av undersøkelsen.

De fleste masteroppgavene i juridiske fag er på 30 studiepoeng. Det er også anledning til å velge oppgaver på 60 studiepoeng. I denne karakterundersøkelsen er det karaktersetningen på oppgaver på 30 studiepoeng som er vurdert.

Høsten 2015 var det registrert 8193 studenter i juridiske fag, derav 5384 på de integrerte mastergradstudiene.

2.2 Organisering

Det nasjonale fakultetsmøte for juridiske fag oppnevnte et karakterpanel med tre medlemmer, ett medlem fra hvert av universitetene som har integrert mastergradstudium.

Karakterpanelet vurderte til sammen tolv masteroppgaver, fire fra hver av institusjonene. Oppgavene ble valgt innen karakterintervallet A–C, siden det har vært et særlig fokus på at juridiske fag har gitt gode karakterer på masteroppgaver.

Karakterene på arbeidene var ukjent for karakterpanelet før de hadde fastsatt egne karakterer.

I tillegg har karakterpanelet analysert karakterstatistikken og drøftet felles regler om masteroppgaver. Karakterstatistikk og oversikt over implementering av felles prosjekt for masteroppgaver er vedlagt, se vedlegg 2b og 2c.

Rapporten fra karakterpanelet ble lagt fram for Nasjonalt fakultetsmøte for juridiske fag 14. oktober 2015. Fakultetsmøtet sluttet seg til innholdet.

2.3 Vurdering av 12 masteroppgaver

Karakterpanelet har foretatt vurdering av de enkelte arbeidene og satt egen karakter som er sammenholdt med opprinnelig karakter. Det er ikke oppgitt hvilke institusjoner arbeidene er hentet fra.

¹ Det brukes forskjellige emnenavn på masterarbeider (masteroppgave, mastergradoppgave, selvstendig arbeid, masteravhandling, thesis m.v.) I denne rapporten brukes «masteroppgave» som en felles benevnning siden den brukes av de fleste karakterpanelene.

Tabell 1. Vurdering av 12 masteroppgaver

Oppgave	Opprinnelig karakter	Karakterpanelets vurdering
Oppgave 1	B	A
Oppgave 2	A	A
Oppgave 3	C	C
Oppgave 4	B	A
Oppgave 5	C	C
Oppgave 6	B	C
Oppgave 7	A	A
Oppgave 8	C	A
Oppgave 9	A	A
Oppgave 10	B	B
Oppgave 11	C	C
Oppgave 12	A	A

Det er stor grad av sammenfall mellom opprinnelig karakter og karakterpanelets vurdering: på 8 av oppgavene er det samme karakter, på 3 arbeider gir karakterpanelet bedre karakter enn ved opprinnelig sensur og på ett arbeid gir karakterpanelet dårligere karakter.

Antallet oppgaver er lite, men karakterpanelet gir uttrykk for at hovedinntrykket er at det eksisterer felles forestillinger om riktig bruk av karakterene.

2.4 Karakterstatistikk

Karakterpanelet har statistikk for karakterfordelingen på 30 poengs masteroppgaver i tidsrommet 2008–2015.

Tabell 2. Karakterfordeling i prosent. 30 poengs masteroppgaver i juridiske fag 2008–2015

	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt
UiB	40,5	35,4	18,3	4,3	0,9	0,6	1 707	4,08
UiO	39,3	36,1	18,4	4,8	0,9	0,6	3 158	4,06
UiT	36,8	32,0	21,5	7,6	1,2	1	419	3,93
Sum	39,5	35,5	18,6	4,9	0,9	0,6	5 284	4,06

Karakterfordelingen ved UiB og UiO er nesten sammenfallende. UiB har en litt høyere andel A, mens UiO har litt høyere andel B. UiT har en del lavere andel A og B enn de to andre universitetene.

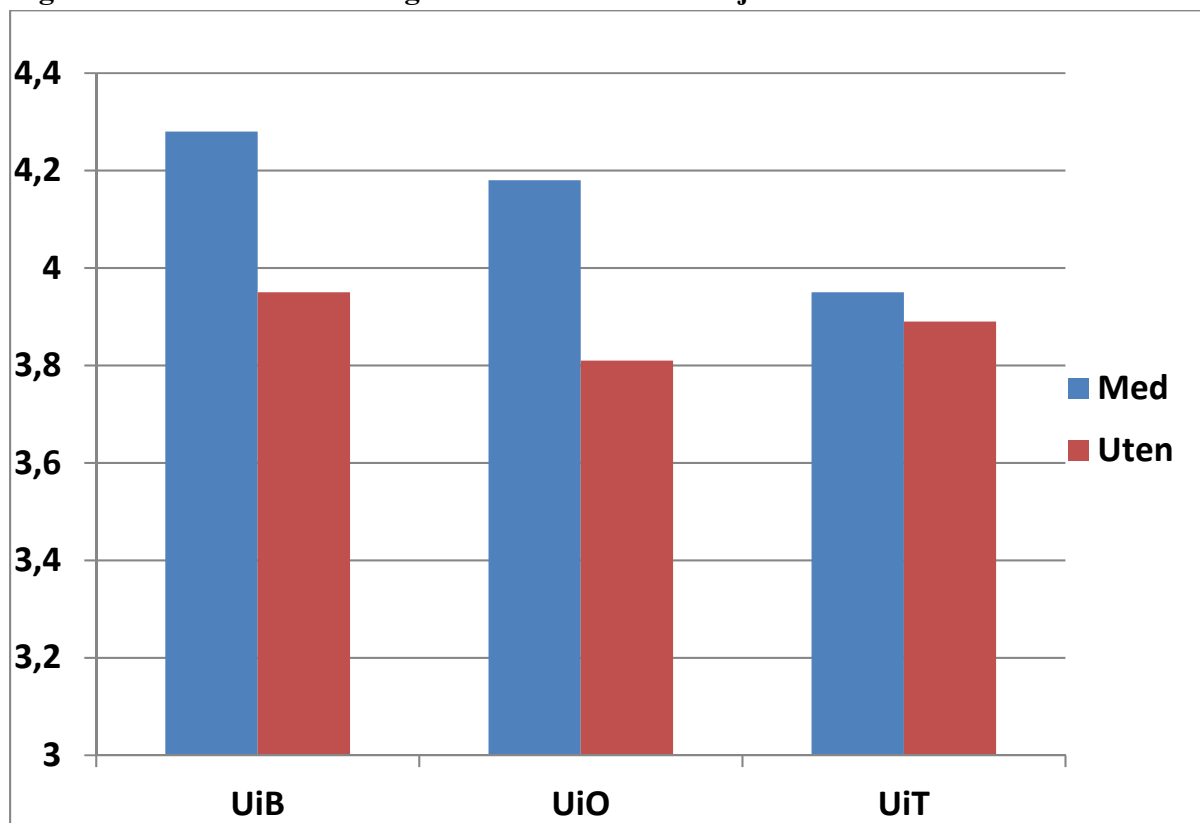
Karakterpanelet peker på tiltak som er gjennomført i perioden og som synes å ha betydning for karakterfordelingen. For det første sensurerer ikke veileder lenger den oppgaven han/hun har veiledet. Dette er innført til ulike tider. UiB innførte ordningen for flere år siden, UiT i 2011 og UiO i 2013. For store oppgaver (60 studiepoeng) har dette alltid vært regelen. For det

andre har UiO gjennomført en strengere kvalitetssikring av veileder og sensor. Dette ble innført fra 2013.

Karakterpanelet har egne statistikker som viser karakterfordelingen før og etter at veileder ble tatt ut av eksamenskommisjonene for egen kandidat. Statistikken viser en klar forskjell både i andelen A og i beregnet gjennomsnittskarakter. Ved UiB gikk andelen A ned fra 51 prosent til 36,5 prosent, ved UiO fra 44,2 prosent til 29,5 prosent, mens det var mindre endringer ved UiO.

I figur 1 nedenfor vises beregnet gjennomsnittskarakter² på 30 poengs masteroppgaver med og uten veileder for egen kandidat i eksamenskommisjonen, i tidsrommet 2008–2015.

Figur 1. Snittkarakter med og uten veileder i kommisjonen

Det er store forskjeller i gjennomsnittskarakteren før og etter at veileder ble tatt ut av eksamenskommisjonene. Den går ned med 0,31 karakterpoeng ved UiB, 0,37 ved UiO og 0,06 ved UiT.

Den detaljerte statistikken, se vedlegg 2, viser at det er særlig andelen A som går ned. Andelen B er om lag uendret, mens andelen C og D viser en klar økning.

² A = 5, B = 4, C = 3, D = 2, E = 1, F = 0. I denne figuren er beregnet gjennomsnitt ikke veid i forhold til kandidattallet de enkelte årene.

2.5 Karakterpanelets vurderinger

Med utgangspunkt i den konkrete karakterundersøkelsen vurderer karakterpanelet det slik at det eksisterer felles forestillinger om riktig bruk av karakterskalaen på masternivået.

På den andre siden viser karakterstatistikkene at det er stor forskjell på karakterfordelingen på emneksamener og på masteroppgaver. Panelet stiller spørsmål ved om dette er tilfredsstillende, men peker på flere forhold som kan gjøre det velbegrunnet å akseptere dagens praksis.

- Dels fastsettes karakteren desentralisert slik at det vil være vanskelig å gjennomføre store endringer på en rettferdig måte
- Karakterfordelingen kommer til uttrykk på vitnemålet slik at karakterene for den enkelte kan tolkes mot denne
- Masteroppgaven er det siste arbeidet studentene gjør før de er ferdige jurister. De velger tema og mottar veiledning og arbeider over et helt semester med avhandlingen. Dette er forhold som gjør at en ikke kan vente samme fordeling som på emneksamener.

Når det gjelder felles regler, påpekte karakterpanelet at det var uheldig at UiO ikke hadde vedtatt den mer spesifikke karakterbeskrivelsen som de to andre universitetene vedtok. Som en oppfølging av undersøkelsen har imidlertid UiO vedtatt at de nye karakterbeskrivelsene også skal gjelde ved UiO fra og med våren 2016.

Karakterpanelet trekker fram et forhold som ikke er knyttet direkte til karakterundersøkelsen, at *alle institusjonene har en høy andel eksterne som deltar i veiledning og sensur*. Man kan spørre om det er paradoksalt at den prestasjonen med klarest rettsvitenskapelig og akademisk preg skal kvalitetssikres av praktiserende jurister som ofte ikke har en rettsvitenskapelig skoloring. I forlengelsen av det stiller panelet også spørsmål om kravene til det innleverte arbeidet burde knyttes til et mer innarbeidet format, den fagfelleverderte tidsskriftartikkel. Kanskje kunne man bl.a. redusere kravene til antall ord?

Karakterpanelet ser det som en særlig utfordring at andelen eksterne som deltar i sensuren er svært høy, men ved UiO og UiB er det så mange kandidater at det er vanskelig å endre dette i særlig grad.

2.6 Analysegruppens merknader og anbefalinger

Karakterrapporten for juridiske fag er konsentrert om masteroppgaver i samsvar med tidligere anbefalinger fra analysegruppen. Den konkrete undersøkelsen og karakterstatistikkene viser at fagmiljøene har gjennomført tiltak og oppnådd resultater i tråd med målsetningene for arbeidet med samordning av bruken av karakterskalaene:

- Det synes å være en god samordning mellom institusjonene
- Karakterfordelingen på masteroppgaver i juridiske fag synes nå mer «rimelig» sammenlignet med andre fagmiljøer.

Det er relativt små forskjeller mellom UiB og UiO, mens UiT skiller seg litt ut. Andelen A + B og beregnet gjennomsnitt er nesten like ved UiB og UiO, mens UiT har en del lavere andel A + B og beregnet gjennomsnitt. Dersom vi ser på statistikk for de siste to årene, kan det se ut som forskjellene mellom institusjonen er blitt en del større. Andelen A + B øker litt ved UiB, mens den går ned ved UiO og UiT. Dette er imidlertid svingninger over kort tid.

Det er interessant at endringer i karakterfordelingene ved UiB og UiO i så stor grad faller sammen med om veileder sensurerer egen kandidat eller ikke. Dette spørsmålet er også tatt opp i noen av delrapportene i MNT-undersøkelsen, og analysegruppen anbefaler at veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver og prosessen kring oppnevning av ekstern sensor blir vurdert nærmere ved institusjonene.

Karakterpanelet har ikke vurdert masteroppgaver på 60 studiepoeng, men de er med i karakterpanelets statistikk i vedlegg 2, og den blir vist nedenfor.

Tabell 3. Karakterfordeling i prosent. 60 studiepoengs masteroppgaver i juridiske fag 2008–2015.

	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt
UiB	84,1	14,3	1,6	0,0	0,0	0,0	63	4,83 (A)
UiO	75,4	15,9	3,8	2,8	0,7	1,4	289	4,58 (A)
UiT	36,4	27,3	21,2	6,1	6,1	3,0	33	3,73 (B)

Karakterfordelingen på 60 studiepoengs masteroppgaver viser en særskilt profil ved UiB og UiO med over 90 prosent A + B. Karakterpanelet opplyser at det er strenge krav for å skrive store masteroppgaver ved UiB. I perioden 2008–2015 er det bare en av 63 kandidater som har fått karakteren C, mens 9 kandidater har fått B og 53 har fått A. En må da stille spørsmål ved om kravene til prestasjonene er for lave og om hensikten med å bruke gradert karakterskala på slike programmer.

Selv om karakterundersøkelsen bare gjelder masteroppgaver, kan det være interessant å se på karakterfordelingen også for emneksamener. I tabellen nedenfor vises karakterfordelingen i 2015 for emneksamener i bachelorprogrammene ved høyskoler og universitet som ikke har masterprogrammer, og for emneksamener i de integrerte masterprogrammene.

Tabell 4. Karakterfordeling for emneksamener i bachelor og integrert master i juridiske fag i 2015

	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt
HBV – bachelor	4,7	19,4	33,2	22,2	11,7	8,9	428	2,54
HiL – bachelor	5,4	21,0	36,0	24,4	9,2	4,0	1 844	2,72
HiM – bachelor	7,3	19,9	28,9	22,5	13,2	8,3	1 078	2,56
UiA – bachelor	7,3	24,6	35,6	22,2	7,3	3,1	1 108	2,89
UiS – bachelor	10,7	28,0	33,3	17,3	7,7	3,1	718	3,03
UiB – integrert master	9,8	26,6	39,1	16,6	5,6	2,3	6 455	3,08
UiO – integrert master	11,8	26,6	35,4	17,4	5,9	2,9	6 310	3,09
UiT – integrert master	8,7	19,5	35,4	22,0	10,2	4,3	1 942	2,76

Det er betydelige forskjeller i karakterfordelingen mellom institusjonene, og vi ser at det ikke bare er forskjeller mellom bachelor- og de integrerte masterprogrammene. Forskjellen mellom høyeste og laveste snittkarakter er 0,49 i bachelorprogrammene, mens den er 0,33 i de integrerte masterprogrammene.

Forskjellen i karakterfordeling på masteroppgaver sammenlignet med andre emner gjelder for hele sektoren. Dersom vi ser på fordelingen i 2010 og 2015, har vi hatt følgende utvikling når det gjelder andelen A + B.

Tabell 5. Andel A + B i 2010 og 2015. Emner og masteroppgaver³

	2010	2015	Endring
Juridiske fag – emner	36,4	35,2	-1,2
Juridiske fag – masteroppgaver	79,5	64,7	-14,8
Andre utdanninger – emner	37,1	37,7	0,6
Andre utdanninger – masteroppgaver	68,0	63,2	-4,8

Det er store forskjeller mellom karakterfordelingene på masteroppgaver og andre emner. Det har vært en betydelig nedgang i andelen A + B på masteroppgaver fra 2010 til 2015. Nedgangen er vesentlig større i juridiske fag enn i andre utdanninger, og i 2015 er det om lag samme prosentandel A + B på masteroppgaver i juridiske fag som i andre utdanninger under ett.

Det er altså en etablert og generell felles praksis i sektoren at karakterfordelingen er vesentlig annerledes på masteroppgaver (og bachelorarbeider) enn i emneeksamener. Fordelingen på masteroppgaver har nærmet seg fordelingen på andre emner, men det er fortsatt et spørsmål om karakterfordelingen på masteroppgaver kan sies å være «riktig» eller «rimelig».

Analysegruppen viser til at de tiltakene som karakterpanelet i juridiske fag har drøftet er gjennomført eller blir fulgt opp. Fellesprosjektet for å utarbeide en felles plattform for rammene rundt oppgaveskrivingen har resultert i felles retningslinjer for læringsmål og felles instruksjoner for veiledning for sensorer. Dette synes å ha gitt resultater, og tilsvarende opplegg bør vurderes innenfor andre fagområder.

Spørsmålet om tiltak for å få høyere andel av interne i veilednings- og sensorarbeid er interessant og viktig. Det samme gjelder spørsmålet om formatet på masteroppgaven. Analysegruppen anser imidlertid dette for å være spørsmål som i hovedsak må følges opp i de aktuelle fagmiljøene og ved institusjonene.

Det er en viktig problemstilling innen flere fagområder at eksterne sensorer bør delta i vurderingen av flere oppgaver, slik at de får større erfaring med vurderingsformer og karaktersettingsrutiner.

³ Denne tabellen omfatter masteroppgaver i alle juridiske fag og tallene avviker litt fra de som gjelder for de integrerte masterprogrammene

3 Karakterundersøkelse i MNT-fag 2015

3.1 Innledning

Karakterundersøkelsen for 2015 er gjennomført i regi av Nasjonalt fakultetsmøte for realfag (NFmR) og Nasjonalt råd for teknologisk utdanning (NRT).

Det har vært knyttet stor interesse til erfaringene med de nye karakterbeskrivelsene for masteroppgaver innen MNT-området, og UHR anbefalte grundige undersøkelser av karakterutviklingen på dette feltet. For øvrig ble det understreket at fakultetsmøtene bestemte hvilke problemstillinger som burde undersøkes.

MNT-området omfatter ingeniørutdanning, matematisk-naturvitenskapelige fag og teknologi. Til sammen var det registrert om lag 48 000 studenter i disse utdanningene høsten 2015. Økningen fra 2005 til 2015 var på 50 prosent, og disse utdanningene hadde 18,4 prosent av studentene i høyere utdanning høsten 2015. Økningen var størst i teknologi.

Det blir gitt undervisning i ett eller flere programmer innen disse utdanningene ved alle universitetene, alle statlige høyskoler, en vitenskapelig høyskole og to private institusjoner.

3.2 Organisering

Det ble etablert en styringsgruppe og 4 karakterpanel, som omfatter:

- Bachelor i ingeniørfag
- Bachelor i realfag
- Master i realfag
- Master i teknologi

Felles mandat for karakterpanelene var:

- Karakter i forhold til inntakskvalitet
- Bruk av ekstern sensor
- Arbeidsinnsats per program hentet fra Studiebarometeret
- Karakterfordeling i emner 2012–2014, variasjon mellom fag og institusjoner og internt på institusjonene
- Valg av karakterskala, skalaen A–F versus bestått/ikke bestått. Særskilt vurdering av karakteren F i forhold til ikke bestått

Karakterpanelene for master var i tillegg bedt om å vurdere veileders plass i kommisjonene og erfaringene med fagspesifikke karakterbeskrivelser for masteroppgaver.

Karakterpanelene har i hovedsak undersøkt disse punktene.

Karakterpanelene ble organisert med utgangspunkt i de fire breddeuniversitetene som fikk ansvar for ledelse og sekretariat for hvert sitt panel.

Det foreligger hovedrapport fra styringsgruppen, delrapporter fra hvert av karakterpanelene og en felles oversendelse med merknader fra arbeidsutvalgene for fakultetsmøtet for realfag og nasjonalt råd for teknologiutdanning.

Nedenfor følger et sammendrag av delrapportene med karakterpanelenes egne vurderinger og anbefalinger, samt vurderinger og anbefalinger fra styringsgruppen og arbeidsutvalget. Karakterpanelene har i tillegg til spørsmål som gjelder karakterbruk og vurdering tatt opp en del andre spørsmål, bl.a. digital eksamen, frister for innlevering og frafall. Dette er spørsmål som er viktig å vurdere og samordne i de nasjonale rådsorganene og ved institusjonene. Analysegruppen vil imidlertid begrense sammendrag og kommentarer til spørsmål som er mer direkte knyttet til karakterbruk og vurdering.

Etter karakterundersøkelsen er det foretatt en alternativ vurdering av masteroppgaver i studieprogrammene i teknologi ved NTNU. Resultatene fra denne vurderingen er omtalt i kapittel 3.9.

3.3 Bachelor i ingeniørfag

3.3.1 Organisering

Karakterpanelet har bestått av en representant fra hver av institusjonene HiB, HiOA, HiN, HiST og UiT, og 2 sekretærer. Leder og sekretærfunksjon ble lagt til UiT.

Emner som er undersøkt:

- Matematikk 1 for ingeniør e.l.
- Innføring i programmering e.l.
- Ingeniørfaglig innføringsemne e.l.
- Elektrisitetsslære e.l.
- Mekanikk e.l.
- Bacheloroppgave

3.3.2 Undersøkelsen

Karakterpanelet har vurdert:

- inntakskvalitet (karakterpoeng og konkurransepoeng ved opptak i 2012–2014)
- karakterer og strykprosent i studiet
- hvor mye tid studentene oppgir at de bruker på studiet
- bruk av ekstern sensor.

3.3.2.1 Inntakskvalitet

- Gjennomsnittet for alle institusjoner er 40,3 karakterpoeng, mens snittet for konkurransepoeng er 48,2. Gjennomsnittet øker litt fra 2012 til 2014.
- Høgskolen i Bergen og Høgskolen i Sør-Trøndelag skiller seg ut med høye poengsummer både når det gjelder karakterpoeng og konkurransepoeng. De ligger 1,4 og 1,5 poeng over gjennomsnittet når det gjelder karakterpoeng og 1,7 og 1,5 over snittet når det gjelder

konkurransespoeng. Lavest poengsum når det gjelder konkurransespoeng har HSH, mens HBV har lavest sum når det gjelder konkurransespoeng.

3.3.2.2 Karakterer og strykprosent

- Det er ikke entydig sammenheng mellom opptakskarakterer og gjennomsnittskarakterer⁴ i bachelorprogrammene. HiSF og HiN har høyest gjennomsnittskarakter, mens de to institusjonene som hadde høyest opptakspoeng, HiB og HiST, ligger litt over eller under gjennomsnittet.
- Karakterene i innføringsemne i matematikk for ingeniører, innføring i programmering, ingeniørfaglig innføringsemne, elektrisitetstære og mekanikk i tidsrommet samt bacheloroppgaven viser også store variasjoner i gjennomsnittskarakter og strykprosent. Det er svært gode resultater på bacheloroppgaven til mer moderate resultater i de tunge realfagene.

3.3.2.3 Studentenes arbeidsinnsats

- HiSF har høyest timetall når det gjelder organisert undervisning, mens det er HBV som har høyest timetall når det gjelder total tidsbruk (39,9 timer per uke). HiG har lavest timetall med 32 timer per uke når det gjelder total tidsbruk.
- Variasjonen når det gjelder arbeidsinnsats er større enn variasjonen i karakterpoeng.

Dataene er hentet fra NOKUTs studiebarometer i 2014. Svarprosenten varierer fra om lag 31 til 85 prosent.

3.3.2.4 Bruk av ekstern sensor

- Det er stor variasjon i bruken av ekstern sensor både på emneeksamener og på bachelorarbeid. Det er variasjon både innad ved institusjonene og mellom institusjonene.
- Noen institusjoner har krav om at det skal være ekstern sensor på bachelorarbeid mens andre ikke har krav om dette
- Noen institusjoner har ordninger der det brukes ekstern sensor etter en rullering mellom emner

3.3.3 Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger

- Det kan være nyttig med sentralgitte eksamener i basisemner som for eksempel Matematikk 1 for ingeniører for å kvalitetssikre karakternivået mellom institusjonene.
- Institusjonene bør sikre ekstern sensurering av alle besvarelser på basisemner og sensor bør komme fra en annen institusjon i UH-sektoren.
- Det kan synes som om nye karakterbeskrivelser for bacheloroppgaven ikke har fungert med hensyn til å benytte hele karakterskalaen i større grad.

⁴ Ved beregning av gjennomsnitt er det sett bort fra karakteren F. Gjennomsnittet vil derfor bli høyere enn i de fleste andre tabellene i karakterrapporten.

- Panelet er bekymret over at bruken av ekstern sensor på et så viktig emne som bacheloroppgaven er klart sprikende, både ved den enkelte institusjon og mellom institusjonene.

3.4 Bachelor i realfag

3.4.1 Organisering

Karakterpanelet har bestått av en representant fra hvert av universitetene NTNU, UiB, UiO og UiT, og 2 sekretærer. Leder og sekretærfunksjon ble lagt til UiB.

3.4.2 Undersøkelsen

Karakterpanelet har vurdert:

- karakterfordeling og eksamensoppgaver
- læringsutbyttebeskrivelser
- bruk av ekstern sensor.

Emnene som ble valgt ut var grunnkurs og brukerkurs i matematikk og tilsvarende fra informatikk/programmering. Materialet ble hentet inn fra de 8 universitetene og en statlig høyskole.

3.4.2.1 Karakterfordelinger og eksamensoppgaver

- I matematikk grunnkurs varierer strykprosenten mellom 13 og 40. Den er høyest ved UiA og lavest ved UiT. Beregnet gjennomsnitt varierer mellom 2,63 og 3,34. Variasjonene i eksamensoppgavene er ikke overraskende store, men en del av variasjonene i strykprosent kan forklares ut fra vanskelighetsgrad og pensumomfang.
- Også i brukerkurset i matematikk varierer strykprosenten mye, fra 6 prosent ved UiT til 40 prosent ved UiN. Beregnet gjennomsnitt varierer mellom 2,43 og 3,20. Eksamenssettene ved NTNU og UiN er mer omfattende enn ved de andre institusjonene, og disse institusjonene har også høyest strykprosent.
- I introduksjonsemnene i programmering varierer strykprosenten mellom 3 og 22. Beregnet gjennomsnitt varierer mellom 2,88 og 3,69. I ett av emnene ved NMBU er D, E og A hyppigste karakter.

3.4.2.2 Læringsutbyttebeskrivelser

- Læringsutbyttebeskrivelsene er svært forskjellige, fra det helt overordnede til det helt detaljerte. Karakterpanelet vurderer det likevel slik at læringsutbyttet blir testet gjennom de vurderingsformene som er valgt. Det ligger likevel et potensiale i å forbedre læringsutbyttebeskrivelsene slik at de i større grad blir spesifikke for de enkelte emnene.

3.4.2.3 Bruk av ekstern sensor

- Institusjonene bruker *eksterne sensorer*, men varierer mellom å bruke sensorer fra andre lokale utdanningsinstitusjoner, eller andre nasjonale utdanningsinstitusjoner (eksempel: UiO – NTNU/UiT).

3.4.3 Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger

- Forskjellene i gjennomsnittskarakter og karakterfordeling er ikke større enn det man kan forvente.
- Forslag om felles eksamen for grunnleggende emner i matematikk er drøftet, men grunnkursene vurderes å være så forskjellige at det ikke regnes som hensiktsmessig.
- Det kan være ønskelig med større bruk av sensorer på tvers av de institusjonene som har lignende emner. Dette vil styrke samarbeidet og sikre at institusjonene er godt samkjørt i gjennomføringen, og vil gi synkronisering av karaktergivingen på tvers. Programsensor/tilsynssensor har også en sentral rolle i dette arbeidet, og det bør vurderes om de også skal trekkes konkret inn i enkeltemner i form av stikkprøvekontroll og nivåvurdering med interne sensorer.
- Det bør vurderes om man bør ha nasjonale møteplasser (undervisningsforum) der det gis mulighet til å diskutere emner mer grundig enn det som gjøres i fagrådenes møter.

3.5 Master i realfag

3.5.1 Organisering

Karakterpanelet har bestått av en representant fra hvert av universitetene UiA, UiB, UiO og UiS, og en sekretær. Leder og sekretærfunksjon ble lagt til UiO.

3.5.2 Undersøkelsen

Karakterpanelet har vurdert

- karakterfordeling på masteroppgaver og fordelingen mellom 30 og 60 studiepoengs oppgaver
- bruk av karakterskala (A–F eller bestått/ikke bestått), hvor settes grensen for bestått
- sammenheng mellom karakterer i teoretiske emner og karakter på masteroppgaven
- sammenheng mellom karaktersnittet for relevante emner i bachelorgraden og masteroppgaver (undersøkt for et utvalg studenter)
- sammensetningen av eksamenskommisjonen og veileders rolle
- foreløpig erfaring med fagspesifikke karakterbeskrivelser for masteroppgaven.

De 8 universitetene og Høgskolen i Gjøvik er inkludert i undersøkelsen.

3.5.2.1 Karakterfordeling

- Karakterfordelingene for de enkelte programmene ved de ulike lærestedene viser betydelige variasjoner.
- Omfanget av masteroppgavene varierer mellom institusjonene, men det er ikke problemer knyttet til at masteroppgavene har ulikt omfang.
- Når det gjelder utviklingen fra tidligere år, har karakterpanelet begrenset materiale, men de konkluderer med at de fagspesifikke karakterbeskrivelsene ikke har gitt noen signifikant endring i karakterpraksis ved NTNU og UiO, men ser ut til å ha gjort det ved UiN.

3.5.2.2 Valg av karakterskala og grensen for bestått

- Masteroppgaven vurderes alltid etter skalaen A–F. I emneeksamener er det en del variasjon, og skalaen bestått/ikke bestått brukes i spesialpensum, feltkurs, prosjektoppgaver og ved prøveforelesning.
- Institusjonene har en del ulik praksis når det gjelder grensen for bestått. UiB praktiserer at grensen for bestått ligger på samme nivå som E, mens noen institusjoner vurderer grensen høyere enn E. Noen institusjoner gir uttrykk for at dette er uklart og bør diskuteres.

3.5.2.3 Sammenheng mellom karakterer i masteremner og på masteroppgaven

- Generelt synes det å være godt samsvar mellom karakterer i teoriemner i masterstudiet og karakter på masteroppgaven. Ved NTNU viser statistikken imidlertid at studentene får bedre karakter på masteroppgaven enn i teoriemnene.

3.5.2.4 Sammenheng mellom bachelor- og masteroppgavekarakterer

Institusjonene har undersøkt dette for et utvalg studenter som nylig har fullført masterstudiet.

- Totalt synes det ikke å være noen klare endringer fra bachelor- til masterkarakterer. De fleste får samme karakter, og det er om lag like mange som får dårligere karakter som får bedre karakter på masteroppgaven sammenlignet med karaktersnittet i relevante bacheloremner.

3.5.2.5 Sammensetningen av eksamenskommissjonen og veileders rolle

- Det er store forskjeller mellom institusjonene med hensyn til bruken av ekstern sensor. Flere av institusjonene bruker alltid ekstern sensor, også i teoriemner, mens noen primært bruker intern sensor.
- Det er ulikheter når det gjelder veileders rolle i forhold til eksamen. Ved tre av institusjonene deltar veileder som sensor, ved tre av institusjonene deltar veileder i eksamen uten å være sensor, mens veileder ikke er sensor og ikke deltar i eksamen ved de tre siste.

3.5.2.6 Foreløpige erfaringer med fagspesifikke karakterbeskrivelser

- De fleste institusjonene gir positive tilbakemeldinger på de nye karakterbeskrivelsene. De opplever dem som nyttige og mener de har bidratt til å sette fokus på karaktersettingsarbeidet. NMBU mener effekten vil være liten så lenge veileder er med i eksamenskommissjonen, mens UiA finner beskrivelsene for generelle.

3.5.3 Karakterpanelets vurderinger og anbefalinger

Karakterpanelets vurderinger:

- Karakterskalaen brukes ikke likt ved de forskjellige institusjonene. Noen forskjeller kan forklares ved ulik inntakskvalitet, men panelet mener det er usannsynlig at ulikhetene i karaktersetting i sin helhet gjenspeiler ulike prestasjonsnivå.
- Det er flere uheldige sider ved dagens praksis når det gjelder valg av sensorer. Sensor kan ha bindinger til veileder, og det kan være sensorer med få sensoroppdrag slik at de har liten erfaring med vurdering og karaktersetting. Nasjonale karakterkommissjoner er en bedre ordning.

- Det overordnede målet for videre arbeid med karaktersetting av masteroppgaver er å utarbeide nasjonale retningslinjer og virkemidler som bidrar til lik nasjonal forståelse for og bruk av karakterskalaen basert på de fagspesifikke karakterbeskrivelsene (noe som ikke nødvendigvis betyr at karakterfordelingene er like alle steder). Dette er viktig siden kandidater fra de ulike institusjonene konkurrerer om de samme arbeidsmulighetene etter endt utdanning. Derneft er det ønskelig at institusjonene bruker en større del av karakterskalaen enn det som er tilfelle i dag, hvor karakterene A, B og C er helt dominerende.
- Mye tyder på at institusjonene har liten løpende oversikt over egen praksis, og at veileder og sensor i for stor grad får utføre sitt arbeid uten overordnet innsyn og kontroll.

Karakterpanelets anbefalinger:

- Ledelsene ved institusjonene må pålegges i langt sterkere grad å følge opp egen karaktersettingspraksis slik at den faktisk er i samsvar med nasjonale retningslinjer og de fagspesifikke karakterbeskrivelsene.
- Bokstavkarakterer bør alltid brukes når dette er hensiktsmessig. Bestått gis for en prestasjon som ville fått karakteren E eller bedre. Kravet til karakteren E innskjerpes slik at det er i samsvar med kvalifikasjonsrammeverket. Kravet til bestått og andel stryk ved de ulike karakterskalaene bør overvåkes og følges opp tett lokalt.
- Bruk av ekstern sensor bør tilstrebes i emner som vurderes etter begge skalaene
- Det bør etableres nasjonale ordninger som sikrer at veileder ikke er med i eksamenskommisjonen og ikke har noen rolle i endelig karaktersetting. Veileder bør være tilgjengelig for spørsmål fra kommisjonen og om mulig være tilstede under muntlig eksaminasjon.
- Institusjonene, ikke veileder, bør utpeke sensor. Det bør etableres et antall nasjonale kommisjoner innen hvert av de ulike realfagene med sensorer som kan brukes ved flere institusjoner.
- Institusjoner som over tid (f.eks. tidsperiode på 3–5 år eller minimum 50 kandidater) ignorerer eller ikke evner å bruke karakterskalaen og de fagspesifikke karakterbeskrivelsene i samsvar med nasjonale retningslinjer, mister retten til å sette karakterer over en periode på tre år (karantene)⁵ og kan da bare bruke «bestått/ikke bestått». Kravet om å bruke en karakterskala kan tentativt formuleres som et betinget krav om at gjennomsnittskarakteren for perioden ikke må være høyere enn B (4,0 når A = 5,0, B = 4,0 osv.).

⁵ Dette er ikke mulig innenfor dagens regelverk. Det antas at endringen må skje i UH-loven eller i forskrift fastsatt av Kunnskapsdepartementet

3.6 Master i teknologi

3.6.1 Organisering

Karakterpanelet har bestått av en representant fra hvert av universitetene NMBU, NTNU, UiA, og UiS, og en sekretær. Leder og sekretærfunksjon ble lagt til NTNU.

3.6.2 Undersøkelsen

Karakterpanelet har vurdert:

- Hvordan er sammenheng mellom gjennomsnittlig opptakskarakter, resultat i grunnleggende emner, resultater i masterdelen av studiet og masterkarakter?
- Er det slik at det er ulik karaktersetning mellom ulike institutt og institusjoner som ikke kan forklares ved at studentene ikke er like sterke?
- Påvirker det karakteren om veileder inngår i eksamenskommissjonen?
- Inngår en presentasjon som en del av masteroppgaven og påvirker dette karakterene?
- Har innføringen av nye karakterbeskrivelser i 2014 hatt den ønskede effekten?
- Påvirker når og hvordan nye karakterbeskrivelser ble innført effekten av karakterbeskrivelsene?
- Påvirker studentenes arbeidsinnsats i programmet karakterene som blir gitt
- Gjennomstrømmingstall for programmet og sammenheng med karakterer
- Sammenheng mellom antall studenter i et program og karakterbruk

Følgende institusjoner er omtalt i rapporten:

Høgskolen i Buskerud og Vestfold (HBV), Høgskolen i Ålesund (HiÅ), Høgskolen i Gjøvik (HiG), Høgskolen i Narvik (HiN), Høgskolen i Telemark (HiT), Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), NTNU, Universitetet i Agder (UiA), Universitetet i Stavanger (UiS) og UiT Norges arktiske universitet (UiT).

I undersøkelsen er det brukt karakterdata på individnivå ved NTNU. Ved de andre institusjonene er analysene begrenset til programnivå.

3.6.2.1 Sammenheng mellom opptakskarakterer og karakterer i de ulike delene av studiet

- I grunnleggende emner i matematikk, fysikk og IKT, som er felles for studieprogrammene, viser analysen samlet for alle læresteder, studieprogrammer og grunnemner, at en forskjell på 1,0 i opptakskarakter fører til en forskjell på 1,5 i karakteren i grunnemnene. Korrigert for faste effekter, dvs. at en velger en meget konservativ regresjonsanalyse, blir det en forskjell på 0,9 karakter i grunnemnene.
- Det er også en sterk sammenheng mellom opptakskarakter og karakteren på masteroppgaven. Studenter med 1,0 høyere opptakskarakter fikk i snitt 0,7 karakterpoeng bedre resultat på masteroppgaven. Det er også en tydelig positiv korrelasjon mellom karakterene enkeltstudenter fikk på ulike nivå gjennom studiet.

Karakterpanelet presiserer at sammenhenger i form av samvariasjon ikke nødvendigvis er årsakssammenheng.

3.6.2.2 Sammenheng mellom arbeidsinnsats og karakterer

- Regresjonsanalysen antyder en systematisk sammenheng der økt tidsbruk i gjennomsnitt bidrar til økt gjennomsnittskarakter. En økning i arbeidsinnsats på 10 timer i uken øker karaktersnittet på masteroppgaven 0,4. Denne effekten reduseres imidlertid når det også kontrolleres for opptaksgrunnlaget, og i noen robusthetstester viser det seg at effekten i stor grad skyldes forskjeller mellom institusjonene. Når det tas hensyn til dette blir effekten av arbeidsinnsatsen ikke signifikant.
- Dette kan tolkes som om institusjoner med flittige studenter får bedre karakterer på masteroppgaver, men at denne effekten er svakere innenfor hver institusjon.
- Dataene om studentenes arbeidsinnsats har to vesentlige svakheter: relativt lav svarprosent blant studentene og at dataene er basert på en subjektiv vurdering av arbeidsinnsatsen.

3.6.2.3 Effekt av veileder i eksamenskommissjonene

- Det er ikke noen tydelig effekt på karakterfordelingen om veileder er med i eksamenskommissjonen eller ikke. Dette resultatet er imidlertid svært usikkert siden det bare er Universitetet i Tromsø som ikke har veileder med i eksamenskommissjonen.

3.6.2.4 Effekt av presentasjon av masteroppgaven

- Det er ikke funnet noen tydelig effekt på karakterbruken om en muntlig presentasjon av masteroppgaven inngår i bedømmelsen.

3.6.2.5 Ulik bruk av karakterskalaen på masteroppgave i ulike fagmiljøer?

- Forskjellene mellom opptakskarakter og karakter på masteroppgaven er beregnet på samme måte som i SØF-rapporten om *Karakterbruk og kvalitet i høyere utdanning*. Karakterforskjeller som ikke forklares ved karaktergjennomsnitt i videregående skole, fagkategori og kjønn og alder betegnes som «naive» institusjonsbidrag, og disse kan være uttrykk for forskjeller i karaktersettingspraksis.
- Det er betydelige forskjeller mellom studieprogrammene med hensyn til hvor gode karakterer studentene får på masteroppgaven når man justerer for karakteren i opptaksgrunnlaget (i de 5-årige programmene) og karakteren i andre masteremner (i de 2-årige programmene). Det er forskjeller både innad ved institusjonene og mellom institusjonene.
- Forskjellene kan enten tolkes som at enkelte fagmiljø er konsistent for snille eller for strenge i sin bedømmelse av masteroppgaver. Det er imidlertid ikke mulig å skille effekten av bedømmelse fra effekten av kvaliteten av oppfølging og veiledning, som også kan ha en effekt på «naive» institusjonsbidrag.

3.6.2.6 Karakterutviklingen ved institusjonene

- Fra innføringen av nye karakterbeskrivelser i 2014, er det ulike effekter for ulike institusjoner. HiT, HiG og NMBU har hatt en nedgang i gjennomsnittskarakter på 0,5–0,7 mens NTNU har en liten men signifikant nedgang på 0,1.
- For andel A er det en lignende trend, HiG og NMBU har størst nedgang med 25 og 22 prosentpoeng, HiT reduserte med 9 prosentpoeng og NTNU med 5 prosentpoeng.

Karakterpanelet har opplysninger som kan tyde på at måten de nye karakterbeskrivelsene er innført på og spesielt, hva som skal til for å oppnå en A på masteroppgaven, skiller de institusjonene som har hatt en markant reduksjon i snittkarakter og de som ikke har det.

3.6.2.7 Er det forskjeller i utviklingen i karaktersetting?

- Ved de fleste institusjonene som tilbyr masterutdanning i teknologi er gjennomsnittskarakteren og andelen A systematisk lavere i 2014 sammenlignet med våren 2010.
- Resultatene av undersøkelsen tolkes som at endringene er innført på institusjonsnivå og implementert tilnærmet likt i alle studieprogram og implementert tilnærmet likt i alle studieprogram.

3.6.2.8 Er karaktersetting avhengig av antall studenter i emnene?

- En undersøkelse av karakterfordelingen i forhold til antall studenter på emner som har flere enn 20 teknologistudenter viser at studentantallet er statistisk signifikant på karaktervariablene. En økning i studenttallet på 10 prosent gir i gjennomsnitt en reduksjon på 0,6 prosent i gjennomsnittskarakterene. Andelen A reduseres med 0,6 prosent og andelen F øker med 2,4 prosent.

3.6.3 Karakterpanelets vurdering og anbefalinger

- Korrelasjonsanalyser viser at det er en statistisk signifikant sammenheng mellom inntakskarakterer fra videregående opplæring og eksamensresultatet i første studieår, og det er en tydelig korrelasjon i karakterene mellom forskjellige trinn i studiet: karakternivået blir noe bedre i løpet av studiet.
- Effekten av inntakskarakter på karakter på masteroppgaven er stor. Dette er et funn som bør påvirke hvordan karakterskalaen brukes i våre studieprogram. Det virker rimelig med en mer liberal bruk av karakterene A og B på program hvor studentene har svært høye karakterpoeng fra videregående skole sammenlignet med program hvor inntakskarakterene er gjennomsnittlige.
- Det er også interessant å merke seg at innsatsen til studentene i studiet er korrelert med hvor gode karakterer de har fra videregående skole. Her kan det nok være mange faktorer som spiller inn slik som studiekulturen ved det enkelte studieprogram, men det er heller ikke unaturlig å tro at de som har med seg gode arbeidsvaner og gode karakterer fra videregående viderefører dette ved universitetsstudier.
- Med unntak av data fra NTNU, der individdata kunne benyttes, forelå data fra andre institusjoner bare som avidentifiserte karakterdata slik at analysene måtte begrenses til populasjonsanalyser på studieprogramnivå. Individdata tillater mye grundigere analyser, samtidig som arbeid med individdata reiser en del problemstillinger i forbindelse med personvern. Her bør UHR gå i dialog med Datatilsynet for å avklare hvordan man best kan gjennomføre gode analyser og ivareta personvernet.
- Noen av analysene i studien er basert på individdata, dette gir et stort datagrunnlag og sterke korrelasjoner. Tolking av om det er årsak og virkning eller bare samvariasjon er imidlertid fremdeles like vanskelig. For andre av analysene er det kun data på studieprogramnivå, dette gir mye færre datapunkt og mindre sikre konklusjoner.

Karakterpanelets anbefalinger:

- Institusjonene bør følge opp karakterbruken i fagmiljø som har store positive eller negative avvik i naive instituttbidrag for karaktersetting av masteroppgaver. Sensorer og faglærere bør informeres grundig om karakterbeskrivelser og sensorveiledninger.
- De institusjonene som ikke har vist noen endring i karakterbruk bør både informere og vurdere andre tiltak. De institusjonene og fagmiljøene som har store positive avvik i naive instituttbidrag på masterkarakteren bør vurdere om en egen sensorgruppe bør gå gjennom masteroppgaver som sensor og faglærer mener skal belønnes med A for å sikre ens karaktersetting og en rimelig andel A.
- Arbeidsmetoden med uttrekk av alle karakterdata for alle emner samt koblingen til hvilke emner som tilhører hvilket studieprogram fungerte godt. En viktig forutsetning for at denne arbeidsmetoden skal gi gode resultater er imidlertid at arbeidsgruppen har kompetanse og kapasitet til statistisk analyse av store datasett. Med dette forbeholdet anbefales det at metoden brukes i fremtidige karakterundersøkelser.

3.7 Anbefalinger fra styringsgruppen

I hovedrapporten om karakterundersøkelsen er det gitt følgende anbefalinger:

- Det anbefales å harmonisere praksis i forbindelse med sensur. Økt bruk av ekstern sensur vil kunne bidra til dette og kan for eks. settes i system ved etablering av en nasjonal sensorpool. Institusjonene bør vurdere om veileder skal være en del av eksamenskommisjonene ved sensur av masteroppgaver. Det skal være like tidsfrister for innleveringer. Sensorer og faglærere bør informeres grundig om karakterbeskrivelser og sensurveiledninger.
- Institusjonenes karakternivå i forhold til inntakskarakter varierer (også forklart som naive institusjonsbidrag). Institusjonene anbefales å følge opp karakterbruken i fagmiljø som har store positive eller negative avvik i naive instituttbidrag for karaktersetting av masteroppgaver.
- Det anbefales nasjonale prøver for eks. i begynnerkurs i matematikk for bachelor ingeniør.
- Det må utvikles en felles forståelse mellom institusjonene vedrørende nivået for bestått når man bruker bestått/ikke bestått versus nivået for karakteren E ved bruk av bokstavkarakterer.
- For fremtidige karakteranalyser anbefales å bruke metoder som gjør det mulig å se tydelige kvantitative sammenhenger og ulikheter i karakterbruken. Det vil være ønskelig om DBH og FS databasene kan utvikles slik at man enkelt og effektivt kan analysere karakterbruken årlig og utvikle tidsserie data som viser utviklingstrender. Her anbefales det å etablere noen faste, årlige karakterundersøkelser. Det vil kunne bli et viktig styringsverktøy for ledelsen ved institusjonene i arbeidet med å styrke studiekvaliteten.
- Det forslås å etablere en fast, årlig møtearena for karakterundersøkelser i MNT-fagene.

3.8 Arbeidsutvalgene for Nasjonalt fakultetsmøte i realfag og Nasjonalt råd for teknologiutdanning

Arbeidsutvalgene for Nasjonalt fakultetsmøte i realfag og Nasjonalt råd for teknologiutdanning har oversendt rapportene og gitt følgende vurderinger og anbefalinger:

- Det er ulik forståelse av hvorvidt karakterbeskrivelsene skal resultere i resultater som er normalfordelt eller ikke, og samtidig hvordan karakterbeskrivelser og læringsutbyttebeskrivelser henger sammen. Det er behov for ytterligere arbeid med implementering og klargjøring av intensjonen av bokstavkarakterskalaen for å sikre riktig og rettferdig vurdering av den enkelte students prestasjoner, og ikke minst sammenhengen disse prestasjonene oppnås i.
- Det anbefales at institusjonene både på bachelor- og masternivå vurderer hvorvidt implementeringen av de nye karakterbeskrivelsene har vært god nok
- Bruken av karakterskalaen bestått/ikke bestått (b/ib) er også tatt opp i rapportene, og det er dokumentert ulik forståelse og praktisering av denne skalaen, og det er behov for at konkrete retningslinjer for bruk av bestått/ikke bestått utarbeides og implementeres.
- I rapportene fra MNT-feltet trekkes det ulike konklusjoner vedrørende nasjonal eksamen. For bachelor i ingeniørfag trekkes nasjonal (sentralgitt) eksamen, f. eks. i matematikk 1, frem som aktuelt. For bachelor i realfag sies det derimot at nasjonal eksamen ikke vil være hensiktsmessig, bl.a. fordi matematikkemnene tilpasses til ulike studieprogrammer.
- Flere av analysene viser ulikheter mellom institusjoner og fag. Dette er noe som bør undersøkes nærmere.
- AU vil i tillegg peke på noen områder som det bør ses videre på:
 - Er det variasjon i kravstilling til studentene, eller er det variasjon i læringsmiljø som er årsaken til ulikhetene mellom program og institusjoner?
 - Faglig kvalitet som tilbys – sammenlikning mellom læresteder.
 - Sammenliknbare fag på ulike institusjoner.
 - Submiljøer på institusjoner og innen fag.
 - Individnivåanalyser for områdene.

Anbefaling til analysegruppen:

- Rapport fra master i teknologi og metodene brukt i denne bør brukes som grunnlag for å utarbeide en anbefaling av hvordan kommende karakterundersøkelser bør gjennomføres, også for andre fagfelt.
- Karakterundersøkelser må også ta utgangspunkt i inntakskvalitet.
- Det bør utarbeides en tydeligere bestilling slik at karakterpaneler starter på et bedre og felles grunnlag, og slik at de enkelte institusjonene lett kan skaffe til veie nødvendig datagrunnlag.

3.9 Alternativ vurdering av masteroppgaver ved NTNU

Forvaltningsutvalget for sivilingeniørstudiene ved NTNU (FUS) har etter karakterundersøkelsen gjennomført et prosjekt for å kunne sammenligne resultater fra dagens NTNU-ordning med resultater fra en sensurprosess der veileder ikke er med i vurderingskomiteen.

Dette prosjektet er interessant i forhold til problemstillinger som er tatt opp av andre karakterpanel, og det gis et utdrag av rapporten nedenfor.

Høsten 2015 ble det trukket ut 90 masteroppgaver levert i vårsemesteret 2015, fordelt på 9 studieprogrammer innen sivilingeniørstudiene og med omtrent like mange A-er, B-er og C-er fra ordinær sensur innen hvert studieprogram. Den nye vurderingen av oppgavene ville ikke ha noen konsekvenser for de aktuelle studentene.

For hvert arbeid ble det oppnevnt en ny vurderingskomité, med ett internt medlem fra NTNU og en ekstern sensor. Til forskjell fra den ordinære sensuren var ikke veileder medlem i vurderingskomiteen, men leverte derimot en skriftlig vurdering av arbeidet som inngikk i vurderingsgrunnlaget til den nye komiteén. Dette ble gjort etter mal fra det matematisk-naturvitenskapelige fakultetet ved Universitetet i Oslo og er representativt for vurderingsprosessen ved institusjoner der veileder ikke er med i vurderingskomiteen for masteroppgaver.

Det er gjennomført ny vurdering av 82 masteroppgaver: 56 (68 %) har fått samme karakter som i opprinnelig sensur, 8 (10 %) har fått bedre karakter og 18 (22 %) har fått dårligere karakter.

Det er foretatt en statistisk vurdering av resultatene, og det er lite sannsynlig at forskjellene i vurdering mellom de to vurderingsprosessene skyldes bare tilfeldigheter.

Det er undersøkt mulige sammenhenger mellom opptaksgrunnlag og karakterer tidligere i studiet. Det viser seg at den nye sensuren er sterkere korrelert med karaktersnittet i andre emner på masternivå, enn den opprinnelige sensuren. Tilsvarende viser det seg at de som gikk fra A til B har signifikant lavere opptaksgrunnlag enn de som fikk A i begge sensurene.

Undersøkelsen tyder på at veileders deltakelse eller ikke i vurderingskomiteen har en betydelig effekt på bruken av karakteren A. Når det gjelder enkeltarbeider er det ikke noe ikke grunnlag for å mene at den ene sensuren er riktigere enn den andre, men den nye sensuren som helhet samsvarer bedre med andre kvalitetsparametere som karakterer i andre masteremner og opptaksgrunnlaget.

Undersøkelsen viser at det er grunn til å vurdere veileders rolle i vurdering av masteroppgaver. Ved NT-fakultetet innfører man i år et nytt sensurregime der veileder ikke deltar i vurderingskomiteen og der det også innføres andre kalibreringstiltak. De øvrige fakultetene ved NTNU kan avvente erfaringene med NTs nye sensurordning før de vurderer om en slik ordning skal gjøres gjeldende for alle teknologistudenter fra og med vårsemesteret 2017.

3.10 Analysegruppens merknader og anbefalinger

Karakterundersøkelsen i MNT-fagene er omfattende. Karaktersettingen og andre forhold som har stor betydning for karaktersettingen er undersøkt både på bachelornivå og på masternivå. De fire karakterpanelene har gjort et stort og grundig arbeid, og de har vurdert problemstillinger som er viktige både innen MNT-området og alle fagområder. Rapportene gir et godt grunnlag for videre arbeid med harmonisering av karakterbruken.

Analysegruppen vil knytte noen kommentarer til vurderingene og anbefalingene fra de ulike karakterpanelene, hovedrapporten og oversendelsen fra Arbeidsutvalget for Nasjonalt fakultetsmøte for realfag og Nasjonalt råd for teknologisk utdanning. Den alternative vurderingen av masterarbeider som er foretatt ved NTNU etter undersøkelsen blir også drøftet.

Karakterpanelene har i tillegg til spørsmål som gjelder karakterbruk og vurdering tatt opp en del andre spørsmål, bl.a. digital eksamen og frafall. Dette er spørsmål som er viktig å vurdere og samordne i de nasjonale rådsorganene og ved institusjonene. Analysegruppen vil imidlertid begrense sine merknader og kommentarer til spørsmål om karakterbruk og vurdering.

3.10.1 Metode for karakterundersøkelser

Rapporten om master i teknologi og metodene som er brukt i denne blir anbefalt som grunnlag for hvordan kommende karakterundersøkelser bør gjennomføres, også innen andre fagfelt.

I rapporten er sammenhengen mellom karaktersetting og opptaksgrunnlag analysert ved hjelp av regresjonsanalyser, og det er brukt individdata der disse har vært tilgjengelige.

I hovedrapporten anbefales det å bruke metoder som gjør det mulig å se tydelige kvantitative sammenhenger og ulikheter i karakterbruken. Det vil være ønskelig om DBH og FS kan utvikles slik at man enkelt og effektivt kan analysere karakterbruken årlig og utvikle tidsserie-data som viser utviklingstrender. Disse kunne bli viktige styringsverktøy for ledelsen ved institusjonene i arbeidet med å styrke studiekvaliteten.

Analysegruppen er enig i at rapporten om master i teknologi kan være et mønster for andre undersøkelser. Det er viktig å analysere sammenhenger mellom karakterer og opptaksgrunnlag og karakterer på ulike nivå, og det er viktig at disse analysene bygger på data på individnivå der dette er mulig. Disse analysene kan imidlertid være arbeidskrevende, og de stiller også krav til kompetanse i statistikk, som ikke trenger å være til stede i alle fagmiljøene. Analysegruppen har lagt til grunn at fakultetsmøter og nasjonale råd skal bestemme opplegget for karakterundersøkelsene innenfor sine områder, og dette er naturlig også for framtidige undersøkelser.

Analysegruppen slutter seg til at DBH og FSAT bør utvikle tabeller som er skreddersydde for karakterundersøkelser. Her bør det vurderes om det bør oppnevnes en arbeidsgruppe med medlemmer fra UHR, DBH og FSAT som får i oppdrag å utrede dette.

I tillegg bør det vurderes om det kan foretas større undersøkelser om sammenhengen mellom opptakskarakterer og karakterer slik som i SØF-rapporten i 2013, med f. eks 5 års mellomrom. Det bør da legges større vekt på å analysere eventuelle forskjeller mellom ulike utdanninger og mellom institusjonene.

I karakterundersøkelsen for MNT-fag er det ikke foretatt vurdering av karaktersettingen på et utvalg av besvarelser, slik det er gjort i undersøkelsen i juridiske fag og innen en del andre områder, bl.a. økonomisk-administrativ utdanning i 2014. Slike utvalgsundersøkelser kan være nyttige som ledd i å utvikle en felles karaktersettingspraksis. Tilleggsundersøkelsen som er gjort ved NTNU i 2016 viser at slike undersøkelser kan gi viktig tilleggsinformasjon.

3.10.2 Forståelsen av karaktersystemet

Arbeidsutvalgene for NFmR og NRT peker på at det er ulik forståelse av hvorvidt karakterene skal være normalfordelt eller ikke og hvordan karakterbeskrivelser og læringsutbyttebeskrivelser henger sammen.

Spørsmålet om «normalfordeling» har vært stilt i forskjellige sammenhenger, og analysegruppen vil understreke at karakterbeskrivelsene og retningslinjene for bruk av karakterskalaen **ikke** har noe krav om normalfordeling. Det er viktig at informasjon om dette når fram til alle faglig ansatte i UH-sektoren.

Karakterpanelet for master i realfag foreslår at institusjoner som ikke bruker skalaen i samsvar med karakterbeskrivelsene og nasjonale retningslinjer bør bli pålagt å bruke skalaen bestått/ikke bestått i stedet for bokstavkarakterer over en periode på 3–5 år.

Analysegruppen vil ikke anbefale dette forslaget. Det kan ikke gjennomføres innenfor dagens regelverk, og vi har ikke noen norm for «riktig karakterfordeling». Analyse av statistisk materiale kan gi grunnlag for å stille spørsmål ved om karakterfordelingene på enkelte program eller ved enkelte institusjoner er rimelige, men karaktersettingen må diskuteres og vurderes i forhold til karakterbeskrivelsene.

Analysegruppen viser til at UHR har oppnevnt en arbeidsgruppe som skal vurdere behov for og eventuelt foreslå endringer i de generelle karakterbeskrivelsene på bakgrunn av erfaringer med de nåværende beskrivelsene, innføringen av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og læringsutbyttebeskrivelser. Rapport fra denne arbeidsgruppen skal foreligge høsten 2016.

Analysegruppen slutter seg til anbefalingen fra styringsgruppen om at sensorer og faglærere bør informeres grundig om karakterbeskrivelser og sensorveiledninger.

3.10.3 Retningslinjer for sensur og skalaen bestått/ikke bestått

Flere av karakterpanelene har drøftet omfanget av ekstern sensur og oppnevning av sensorer. Det er også etterlyst retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått.

Karakterpanelet for master i realfag anbefaler at sensorer velges av institusjonen, ikke av veileder. For å sikre at sensorene har erfaring med vurderingsformer og karaktersettingsrutiner foreslås videre at det etableres et antall nasjonale kommisjoner der medlemmene kan delta som eksterne sensorer ved flere institusjoner.

Analysegruppen vil her vise til at to arbeidsgrupper under UHR har utredet disse spørsmålene i 2014 og 2015. Styret i UHR vedtok anbefalte retningslinjer for sensur 11.12.2015 med utgangspunkt i rapport fra en arbeidsgruppe. Her er det foreslått ordninger med en forsiktig økning i bruk av ekstern sensur. Analysegruppen viser til disse retningslinjene og ser fram til at de følges opp ved institusjonene og i de nasjonale rådsorganene. Retningslinjene er å finne på UHRs nettsider: <http://www.uhr.no/index.php?objectId=19005&method=contents>

Forslaget om nasjonale kommisjoner faller delvis sammen med et forslag i UHR-rapporten om sensurordningene der det er foreslått å starte en prøveordning med «nasjonale sensorkorps», og det er anbefalt å prøve ut et slikt opplegg også på masternivå. Analysegruppen anbefaler at forslaget fra karakterpanelet for master i realfag inngår i en slik prøveordning.

Det er også utarbeidet en rapport med forslag om retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått. Denne har vært på høring i sektoren og skal sluttbehandles høsten 2016. Rapporten er å finne på UHRs nettsider:

http://www.uhr.no/ressurser/temasider/karaktersystemet_1/arbeidsgruppe_-_bestatt_ikke_bestatt

3.10.4 Veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver

Karakterpanelet for master i realfag anbefaler at veileder ikke inngår i kommisjonen som setter karakter på masteroppgaven og ikke har noen rolle i den endelige karakterfastsettingen.

Det anbefales også at sensorer velges av institusjonen, ikke av veileder. For å sikre at sensorene har erfaring med vurderingsformer og karaktersettingsrutiner foreslås videre at det etableres et antall nasjonale kommisjoner der medlemmene kan delta som eksterne sensorer ved flere institusjoner.

Karakterpanelet for master i teknologi har undersøkt om det har betydning for karaktergivning om veileder er med i eksamenskommisjonen eller ikke. De har ikke registrert noen effekt, men dette er usikkert siden det bare er UiT som ikke har veileder i eksamenskommisjonene.

Analysegruppen viser også til karakterundersøkelsen i juridiske fag der det synes å ha vært en klar effekt i form av mindre gode karakterer etter at da veileder ble tatt ut av kommisjonene. Tilleggsundersøkelsen som er foretatt ved NTNU tyder også på at veileders deltaking i kommisjonene kan ha betydning på karaktersettingen med en tendens til «snill» karaktersetting.

Det er forskjellig praksis med hensyn til veileders rolle ved eksamen, og analysegruppen har foretatt en kartlegging av hvilke ordninger som brukes ved institusjonene, se kapittel 4.2.3.3. Dette er dels et spørsmål av prinsipiell art, om veileder kan regnes som inhabil ved bedømmelsen av «egen» kandidat, dels et spørsmål om kapasitet og behovet for spesialister når det gjelder sensorer. Særlig gjelder det siste i fag med svært mange kandidater. Analysegruppen anbefaler at dette spørsmålet vurderes ved institusjonene og i alle fagmiljøene i lys av resultatene i juridiske fag, anbefalingene fra karakterpanelet for master i realfag og resultatene fra tilleggsundersøkelsen ved NTNU.

I retningslinjene for sensur, se kapittel 4.1.2, er det anbefalt at «eksterne sensorer blir oppnevnt av styret ved institusjonen eller av det organet som oppnevningen eventuelt er delegert til. Det blir orientert om bruken av eksterne sensorer i forbindelse med årsrapporter eller kvalitetsmeldinger e.l.»

3.10.5 Karakterfordelinger innen MNT-området

Vi skal her kort oppsummere utviklingen i karakterfordeling på masteroppgaver i 2013–2015 innenfor realfag, teknologi sammenholdt med øvrige fagområder.

Tabell 6. Andel A + B og snittkarakter på masteroppgaver i 2013–2015

Fagområde	A + B	Snitt	Antall
Realfag 2013	66,1	3,77	1 208
Realfag 2014	62,1	3,69	1 350
Realfag 2015	61,5	3,69	1 499
Endring	-4,6	-0,08	291
Teknologi 2013	71,7	3,88	2 040
Teknologi 2014	67,0	3,78	2 235
Teknologi 2015	69,1	3,83	2 340
Endring	-2,0	-0,04	300
Øvrige 2013	66,2	3,78	7 627
Øvrige 2014	64,6	3,75	9 083
Øvrige 2015	62,8	3,70	9 324
Endring	-3,4	-0,08	1 697

Det er nedgang i andelen A + B og i snittkarakteren i realfag og teknologi og innen øvrige fagområder fra 2013 til 2015. Dette regnes som positivt fordi oppfatningen i sektoren har vært at det har vært tendenser til «snill» karaktergivning på masteroppgaver.

Nedgangen i snittkarakter og andelen A + B har imidlertid vært større innen øvrige fagområder enn i realfag og teknologi. Dette kan tilskrives de relativt store endringene i økonomisk-administrativ utdanning fra 2014 til 2015, jamfør kapittel 4. Både i realfag og teknologi er det nedgang i snittkarakter og andel A fra 2013 til 2014, mens det er økning fra 2014 til 2015. Det var forventet at effekten av de nye karakterbeskrivelsene ville komme i 2014. Dersom endringen fra 2014 til 2015 holder seg, har effekten vært liten.

3.10.6 Sammenheng mellom opptaksgrunnlag, arbeidsinnsats, antall studenter og karakterer

Karakterpanelene for bachelor i ingeniørfag og master i teknologi har analysert eventuelle sammenhenger mellom opptaksgrunnlag og karakterer på bachelor/master. De har også sett på data fra studiebarometeret om studentenes arbeidsinnsats. Disse dataene regnes imidlertid som usikre siden svarprosenten varierer mellom 30 og 85 prosent.

I ingeniørfag er det en svak sammenheng mellom opptakspoeng og bachelorkarakterer. Det synes også å være en svak sammenheng mellom arbeidsinnsats og karakterer, men når det tas hensyn til forskjeller i opptaksgrunnlag, blir sammenhengen uklar.

I master i teknologi er det brukt individdata når det gjelder UH-karakterer mens opptakspoeng er gjennomsnitt per studieprogram hentet fra DBH. Konklusjonen er at opptakskarakterer har klar betydning for karakterer på masteremnene og på masteroppgaven. Det er også klar sammenheng mellom arbeidsinnsats og karakterer, men når det tas hensyn til forskjeller mellom institusjonene blir sammenhengen ikke signifikant. Arbeidsinnsatsen til studentene er korrelert med hvor gode karakterer de har fra videregående skole.

Analysegruppen ser disse funnene som interessante og mener at det er viktig at de blir analysert nærmere og at datagrunnlaget blir sikrere. Det er også viktig at det ikke blir framstilt slik at det er bare karakterer fra videregående skole som har betydning for karakterene i høyere utdanning.

Karakterpanelet for master i teknologi har også analysert sammenhengen mellom antall studenter i et emne og karakterer. Konklusjonen er at det er en signifikant sammenheng: snittkarakter og andel A går ned og andel stryk går opp når studenttallet øker.

Dette kan tolkes som en direkte effekt på karaktersetningen når det er mange studenter, men det er også et spørsmål om antallet studenter virker inn på andre forhold som kan ha betydning for studentenes prestasjoner. Dette kan være interessant å undersøke nærmere.

I kapittel 3.10.1 har analysegruppen foreslått at det bør vurderes om det kan foretas større undersøkelser om sammenhengen mellom opptakskarakterer og karakterer slik som i SØF-rapporten i 2013, med f. eks 5 års mellomrom. Det bør da legges større vekt på å analysere eventuelle forskjeller mellom ulike utdanninger og mellom institusjonene.

Det er interessant å analysere eventuelle sammenhenger mellom studentenes arbeidsinnsats og karakterer nærmere, men det er en del usikkerhet om dataene i NOKUTs studiebarometer, både fordi svarprosenten varierer veldig mye og fordi det baserer seg på egenrapportering. Analysegruppen viser til at NIFU i 2004 foretok en større utvalgsundersøkelse om studentens tidsbruk, og det bør vurderes om utvalgsundersøkelser kan supplere studiebarometeret på dette punktet.

3.10.7 Sentralgitte eksamener

Karakterpanelet for bachelor i ingeniørfag anbefaler at det blir innført sentralgitte eksamener i basisemner som f.eks. Matematikk 1, og dette er anbefalt av styringsgruppen. Karakterpanelet

for bachelor i realfag har også drøftet et slikt opplegg for grunnkursene, men har ikke funnet det hensiktsmessig.

Analysegruppen anbefaler at Nasjonalt råd for teknologisk utdanning arbeider videre med forslaget om sentralgitte eksamener i basisemner i ingeniørutdanningen. Erfaringene med et slikt opplegg vil være nyttige for hele sektoren.

Analysegruppen viser også til at NOKUT etter oppdrag fra departementet prøver ut et opplegg med nasjonale deksamener i flere fag. Omtale av nasjonale deksamener finnes på NOKUTs nettsider, bl.a. <http://www.nokut.no/no/Fakta/NOKUTs-publikasjoner/Oppsummeringer/Hoyere-utdanning/Nasjonale-deksamener-i-arsregnskap>

3.10.8 Møteplasser for karakterundersøkelser

Karakterpanelet for bachelor i realfag og styringsgruppen foreslår at det etableres en fast årlig møtearena for karakterundersøkelser i MNT-fagene.

Analysegruppen ser det som positivt at de nasjonale rådsorganene tar initiativ til samordning av karakterbruk og vurdering innenfor sine fagområder. Samtidig er det viktig at alle fagmiljøer også deltar i arbeidet med samordning på tvers av fagområder, og det vises til at UHR i tillegg til nasjonale karakterkonferanser også skal organisere sensorsamlinger med hovedvekt på diskusjon av konkret sensurarbeid.

4 Karakterbruk i UH-sektoren 2015. Generell rapport

4.1 Arbeid med koordinering og samordning

Nedenfor følger en kort oversikt over arbeidet med koordinering og samordning av karakterbruken innen sektoren og oppfølging av tidligere rapporter.

4.1.1 Karakterundersøkelsene

Opplegget for større karakterundersøkelser innen ulike fagområder følger en 5-årig syklus. 2016 er siste året i den 5-årige syklusen, og i kapittel 4.3 blir det videre arbeidet drøftet.

- Undersøkelsen i 2012 gjaldt samfunnsvitenskapelige fag. Et viktig punkt var anbefalingen om å vurdere felles karakterbeskrivelser og felles sensorveiledninger for masteroppgave, eventuelt også bachelorarbeid, innenfor samfunnsvitenskapelige fag.
- Undersøkelsen i 2013 gjaldt helse- og sosialfaglige utdanninger og designutdanning. Bruk av skalaen bestått/ikke bestått var sentralt i rapportene, og det ble anbefalt at det ble utarbeidet retningslinjer for denne skalaen. Dette er nå utredet av en arbeidsgruppe under UHR.
- Undersøkelsen i 2014 gjaldt *kjønnsforskning, lærerutdanning og økonomisk-administrative fag*. Det ble anbefalt at fagrådet for *kjønnsforskning* utarbeider fagspesifikke karakterbeskrivelser for masteroppgaver. For *lærerutdanningen* ble det anbefalt at et forslag til nasjonale retningslinjer for karaktersetting i matematikk i grunnskolelærerutdanningene ble sendt på høring og fulgt opp av NRLU. Det ble videre anbefalt å vurdere tilsvarende retningslinjer for andre fagområder i lærerutdanningen og økt bruk av ekstern sensor og tilsynssensor. For *økonomisk-administrative fag* ble det anbefalt å følge opp de nye karakterbeskrivelsene og å bruke et standardisert sensurskjema som gir bedre dokumentasjon av grunnlaget for den karakteren som gis.
- Undersøkelsen i 2015 gjaldt juridiske fag og realfag og teknologi, som er omtalt i kapittel 2 og 3 i denne rapporten.

I 2016 omfatter undersøkelsen humanistiske fag. Arbeidet med å forberede undersøkelsen er startet opp.

4.1.2 Vurdering av sensorordningene

På karakterkonferansen i 2013 ble forskningsprosjektet om *Karakterbruk og kvalitet i høyere utdanning presentert*. Analysegruppen anbefalte UHR om å ta initiativ til å vurdere sensorordningene som ledd i oppfølgingen av rapporten. En arbeidsgruppe utredet dette i 2014. Etter en høring i sektoren har UHR vedtatt veiledende retningslinjer for sensurarbeid, som anbefales innarbeidet i institusjonenes styringsdokumenter. Nasjonale og lokale sensorsamlinger og prøveopplegg med nasjonale sensorkorps søkes startet opp i 2016/17.

4.1.3 Retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått

Som oppfølging av karakterundersøkelsen i 2013 har en arbeidsgruppe i UHR utarbeidet forslag til retningslinjer for skalaen bestått/ikke bestått. Rapporten har vært på høring i sektoren og skal behandles i UHRs organer høsten 2016.

4.1.4 Karakterbeskrivelsene og kvalifikasjonsrammeverket

UHR har oppnevnt en arbeidsgruppe som skal vurdere behov for og eventuelt foreslå endringer i de generelle karakterbeskrivelsene på bakgrunn av erfaringer med de nåværende beskrivelsene, innføringen av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og læringsutbyttebeskrivelser. Rapport fra denne arbeidsgruppen skal foreligge høsten 2016.

4.1.5 Informasjon om karaktersystemer i andre land

På karakterkonferansene i 2013–2015 er det gitt informasjon om karaktersystem og karakterbruk i USA, Storbritannia og Tyskland. I 2013 ble det også gitt informasjon om prosjektet Egracons (European Grading Conversion system) som skal utvikle og foreslå en praktisk tilnærming til konverteringssystemer for karakterskalaer i Europa.

Innleggene ligger på UHRs nettsider.

4.2 Karakterfordelinger

Med utgangspunkt i rapporter hentet fra DBH⁶ presenterer vi her oversikter over karakterfordelinger for alle fagområder for perioden 2004–2015.

4.2.1 Totalfordeling. Bokstavkarakterskalaen

Tabell 7 viser totalfordelingen for karakterer på eksamener bedømt etter bokstavkarakterskalaen og rapportert til DBH⁷, alle institusjoner og studienivåer, i utvalgte år i perioden 2004–2015.

Tabell 7. Karakterfordeling i prosent. Bokstavkarakterer

	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt ⁸
2004	10,7	26,4	28,4	15,1	9,4	10,0	601 466	2,84 (C)
2007	10,8	25,8	30,7	15,1	8,9	8,8	667 560	2,88 (C)
2010	11,3	26,1	30,8	15,9	7,7	8,2	754 730	2,94 (C)
2013	11,7	26,3	30,3	15,7	7,5	8,5	873 296	2,92 (C)
2014	11,9	26,5	30,1	15,6	7,5	8,4	893 389	2,93 (C)
2015	11,9	26,5	30,1	15,7	7,5	8,3	921 384	2,95 (C)

Det er små endringer fra 2004 til 2015. Prosentandelen A har økt med 1,2 prosentpoeng, mens andelen B er uendret. Prosentandelen C har økt med 1,7 prosentpoeng og andelen D med 0,6 prosentpoeng. Prosentandelene for E og F har gått ned med henholdsvis 1,9 og 1,7 prosentpoeng. Her var størstedelen av endringene i begynnelsen av perioden. Endringene de siste årene har vært små. Gjennomsnittskarakteren viser en svak økning.

⁶ Database for statistikk om høyere utdanning.

⁷ Fra august 2015 er karakterrapportene i DBH endret slik at eterrapporterte data tas med i årganger f.o.m. 2011. Dette har ført til at antallet besvarelser har økt de siste årene

⁸ A = 5, B = 4, C = 3, D = 2, E = 1, F = 0

Det var relativt sterk nedgang i andelen F fra 2004 til 2007. Dette kan ha sammenheng med at større eksamener ble delt opp i mindre i forbindelse med innføringen av kvalitetsreformen, noe som erfaringsvis fører til nedgang i strykprosent. Etter 2010 var det en svak økning i andelen F, men fra 2014 til 2015 er det en liten nedgang.

En grunn til at andelen A øker i totalmaterialet er at det gradvis er en større andel av studentene som er på mastergradsnivå, og karakterene er noe høyere på dette nivået enn på lavere grad.

4.2.2 Totalfordeling. Bestått/ikke bestått

Skalaen bestått/ikke bestått er en likestilt skala med bokstavkarakterskalaen. Skalaen blir brukt særlig i praksisstudier, men i noen utdanninger brukes den i et flertall av eksamenene.

Tabell 8 viser totalfordelingen for karakterer på eksamener bedømt etter skalaen bestått/ikke bestått i utvalgte år for alle institusjoner og studienivåer.

Tabell 8 Karakterfordeling i prosent 2004–2015. Bestått/ikke bestått

%	Bestått	Ikke bestått	Antall
2004	87,6	12,4	153 311
2007	89,7	10,3	180 218
2010	94,3	5,7	166 445
2013	94,9	5,1	180 510
2014	94,4	5,6	180 897
2015	94,5	5,5	202 672

Andelen ikke bestått har gått ned med om lag 7 prosentpoeng i perioden. En del av nedgangen fra 2004 til 2007 skyldes endringer i rapporteringen.⁹ Fra 2010 er tallene mer sammenlignbare, og andelen ikke bestått er om lag uendret siden 2010.

4.2.3 Karakterfordeling på masteroppgaver

4.2.3.1 Alle institusjoner

Som i tidligere rapporter har analysegruppen gjennomført særskilte analyser av karakterfordelingene på masteroppgaver¹⁰. Det er lagt særlig vekt på utviklingen innen de fagområdene som har gjennomført særlige tiltak.

⁹ En delvis forklaring på nedgangen i ikke bestått er at det er blitt endringer i rapporteringen til DBH etter overgang fra studentsystemet MSTAS til FS ved en del høyskoler.

¹⁰ Tabeller over karakterfordelingen på masteroppgaver kan nå hentes direkte fra DBH, men en del av de endringene som ble gjort i forbindelse med kvalitetssikringen ved institusjonene er ikke fulgt opp og rettet i DBH. I materialet for 2015 var det feil ved noen institusjoner, men dette er nå i stor grad rettet opp i samarbeid med DBH.

Tabell 9. Karakterfordeling i prosent på masteroppgaver 2006–2015. Alle institusjoner

%	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt	A + B
2006	26,1	44,2	22,2	5,5	1,2	0,7	6 730	3,87	70,4
2008	26,6	40,9	24,1	6,4	1,1	0,9	8 007	3,83	67,5
2011	25,7	42,1	23,5	6,3	1,3	1,2	10 528	3,81	67,8
2013	26,6	41,0	23,2	6,0	1,6	1,5	11 730	3,80	67,6
2014	24,7	40,2	24,8	7,3	1,7	1,3	12 757	3,75	64,9
2015	23,4	40,0	25,8	7,6	1,7	1,6	13 279	3,71	63,4
Endring 06–15	-2,7	-4,2	3,6	2,1	0,5	0,9	6 549	-0,16	-7,0
Endring 14–15	-1,3	-0,2	1,0	0,3	0,0	0,3	522	-0,04	-1,5

Det er små endringer når det gjelder andelen A fram til og med 2013, mens det er en betydelig endring fra 2013 til 2015. Den største endringen er fra 2013 til 2014.

Den største endringen siden 2006 er at andelen B har gått ned med 4,2 prosentpoeng og andelen C har økt med 3,6 prosentpoeng. Andelen A har også gått betydelig ned, mens andelen D, E og F har økt litt. Beregnet gjennomsnittskarakter har gått ned med 0,16 karakterpoeng og andelen A + B med 7 prosentpoeng.

Utviklingen i retning av lavere andel A og B på masteroppgaver vurderes som positiv fordi det har vært en nokså samstemt oppfatning i sektoren at det har vært gitt for gode karakterer på masteroppgaver.

4.2.3.2 Fagområder

Forskjellene mellom fagområdene har vært belyst i tidligere karakterrappporter. De siste årene har det vært gjennomført særlige tiltak særlig innen juridiske fag, matematisk-naturvitenskapelige fag, teknologiske fag og økonomisk administrativ utdanning. Vi skal se spesielt på karakterutviklingen innen disse områdene sammenlignet med en del andre fagområder. Oversikt over karakterutviklingen innen alle fagområder¹¹ er gitt i vedlegg 4.

Tabell 10. Karakterfordeling i prosent på masteroppgaver 2013–2015. Fagområder

Fagområde	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt	A + B
HF-fag 2013	20,1	36,5	29,7	8,8	2,2	2,7	1 057	3,55	56,6
HF-fag 2014	19,1	37,9	28,7	10,3	2,0	2,0	1 125	3,56	57,0
HF-fag 2015	20,9	34,2	29,7	10,6	2,4	2,2	1 091	3,54	55,1
Endring 2013–2015	0,8	-2,3	0,0	1,8	0,2	-0,5	34	-0,01	-1,5
Juridiske fag 2013	39,1	33,0	20,9	5,0	1,0	1,0	990	4,01	72,1
Juridiske fag 2014	30,3	36,2	24,2	6,7	1,5	1,2	1 007	3,84	66,4
Juridiske fag 2015	29,3	35,4	25,5	7,1	1,4	1,3	986	3,80	64,7
Endring 2013–2015	-9,8	2,4	4,6	2,1	0,4	0,3	-4	-0,21	-7,4

¹¹ DBH bruker betegnelsen «studium»

Fagområde	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt	A + B
Pedagogiske fag 2013	20,0	38,1	29,1	7,6	3,0	2,2	829	3,58	58,1
Pedagogiske fag 2014	16,9	35,6	29,8	12,4	2,5	2,7	828	3,44	52,5
Pedagogiske fag 2015	16,0	37,1	30,7	11,4	2,0	2,9	1 018	3,45	53,1
Endring 2013–2015	-4,0	-1,0	1,6	3,8	-1,1	0,7	34	-0,13	-5,0
Realfag 2013	23,0	43,0	26,1	4,6	1,9	1,3	1 207	3,77	66,1
Realfag 2014	21,6	40,4	27,6	6,7	2,4	1,2	1 361	3,69	62,1
Realfag 2015	22,8	39,0	27,7	7,9	1,1	1,6	1 489	3,70	61,5
Endring 2013–2015	-0,2	-4,0	1,6	3,2	-0,6	0,4	291	-0,07	-4,6
SV-fag 2013	20,4	41,3	27,9	7,7	1,4	1,4	1 533	3,68	61,7
SV-fag 2013	21,5	40,4	27,4	7,7	1,3	1,7	1 590	3,68	62,0
SV-fag 2013	19,5	39,7	27,8	9,0	2,2	1,8	1 530	3,60	59,2
Endring 2013–2015	-0,9	-1,6	-0,1	1,3	0,9	0,5	34	-0,08	-2,5
Teknologi 2013	28,6	43,1	20,3	5,3	1,5	1,3	2 040	3,88	71,7
Teknologi 2014	24,5	42,5	23,4	6,7	2,3	0,7	2 235	3,78	67,0
Teknologi 2015	27,2	41,9	21,7	6,5	1,6	1,2	2 315	3,83	69,1
Endring 2013–2015	-1,4	-1,2	1,4	1,2	0,1	-0,1	275	-0,05	-2,6
Øk.adm. fag 2013	39,0	44,5	12,0	3,1	0,7	0,6	1 807	4,16	83,6
Øk.adm. fag 2014	39,2	42,4	15,1	2,6	0,4	0,3	2 140	4,16	81,5
Øk.adm. fag 2015	28,9	46,0	19,2	4,5	0,8	0,8	2 222	3,95	74,8
Endring 2013–2015	-10,2	1,4	7,2	1,4	0,1	0,2	384	-0,21	-8,7
Øvrige 2013	20,7	41,2	26,4	7,3	2,2	2,2	2 146	3,64	61,9
Øvrige 2014	19,0	39,7	28,5	9,1	1,7	1,9	2 423	3,60	58,8
Øvrige 2015	19,7	39,0	29,6	7,7	2,2	1,8	2 637	3,61	58,7
Endring 2013–2015	-1,0	-2,2	3,3	0,4	0,0	-0,4	491	-0,03	-3,2

Det er betydelige endringer i karaktersetningen innenfor de områdene som har gjennomført særlige tiltak. Det er også betydelige endringer innenfor *pedagogiske fag* og *SV-fag*, som ikke har gjennomført særlige tiltak. Innenfor *HF-fag* er det små endringer. Innenfor de øvrige områdene sett under ett er det små endringer. Det er imidlertid en del ulike tendenser innen de ulike fagområdene.

Innenfor de fagområdene som har gjennomført særlige tiltak er tendensene følgende:

I *juridiske fag* er det relativt store endringer over hele perioden. Endringene gjelder særlig andelen A som går ned med over 10 prosentpoeng. Beregnet gjennomsnitt går også markert ned.

I *matematisk-naturvitenskaplige fag* er det også markert nedgang i andelen A og B og i beregnet gjennom snitt, men vi ser at det er om lag status quo etter 2014 med en liten økning i andelen A.

I *teknologiske fag* er endringene mindre, og det er økning i andelen A og i beregnet gjennomsnitt fra 2014 til 2015.

I *økonomisk-administrativ utdanning* er det store endringer fra 2014 til 2015. Andelen A går ned med 10 prosentpoeng og beregnet gjennomsnitt med 0,2 karakter. Materialet for de enkelte institusjonene viser betydelige forskjeller mellom de to største institusjonene, Handelshøyskolen BI og Norges Handelshøyskole. I 2015 har BI en andel A på 44,5 prosent mens NHH har 27,6 prosent. Det synes ikke som BI har gjennomført tiltak på linje med de andre institusjonene innen fagområdet.

4.2.3.3 Veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver

Analysegruppen har innhentet opplysninger om veileders rolle ved vurdering av masteroppgaver: 1) om veileder deltar i vurderingen av egne kandidater og 2) hvem foreslår og hvem oppnevner eksterne sensorer.

25 institusjoner har gitt tilbakemelding, oppsummering av svarene er gitt i vedlegg 5.

Hovedbildet er at det er store variasjoner mellom institusjonene og innad ved institusjonene. Det er ikke felles regler for dette ved alle institusjonene, og der det er flere avdelinger er det ofte delegert til avdelingene. Det kan også være forskjeller mellom programmene ved avdeling/institutt.

Når det gjelder veileders deltakelse i eksamenskommisjonen er situasjonen følgende:

- Ved 8 institusjoner deltar veileder **ikke** i karaktersettingen av egen kandidat, men veileder kan delta i møter m.v. for å informere om prosess, svare på spørsmål m.v.
- Ved 13 institusjoner er det forskjellig praksis innad ved institusjonene, og ved flere institusjoner er hovedregelen at veileder ikke deltar, men det kan være forskjell mellom avdelingene.
- Ved 4 institusjoner er hovedregelen at veileder er medsensor.

Noen institusjoner opplyser at praksis er til vurdering

Forslag på og oppnevning av ekstern sensor varierer også mellom institusjonene.

Oppnevningen av ekstern sensor er etter loven lagt til styret, men i praksis er det som regel delegert til organer ved avdeling eller institutt/fagmiljø.

Ved flertallet av institusjonene foreslår veileder ekstern sensor ved noen eller alle programmer. Det er forskjeller mellom avdelinger/institutt/programmer ved flere av institusjonene.

4.2.3.4 Oppsummering. Karakterfordelinger

Det er stor stabilitet i den totale nasjonale karakterfordelingen i perioden 2004–2015 når det gjelder bokstavkarakterer. Det er også små endringer når det gjelder skalaen bestått/ikke bestått.

På masteroppgaver er det en nedgang i andelen A på 1,3 prosentpoeng fra 2014 til 2015, men gjennomsnittskarakteren er om lag uendret.

Karakterfordelingen på masteroppgaver innenfor ulike fagområder viser klare endringer innen de fagområdene som har gjennomført særlige tiltak for å få en mindre «snill» karaktersetting. Endringene er størst innen juridiske fag og økonomisk-administrative fag. Innen matematisk-naturvitenskapelige fag og teknologiske fag var endringene relativt klare fra 2013 til 2014, mens det er en litt endret tendens fra 2014 til 2015.

I karakterundersøkelsene i juridiske fag og i master i teknologi er karakterfordelingen på masteroppgaver i forhold til emneeksamener kommentert, og det blir argumentert med at det er rimelig at studentene får bedre karakterer på masteroppgaver. Det kan ha sammenheng med bedre opptaksgrunnlag innen noen utdanninger, større arbeidsinnsats fra studentene og bedre veiledning og oppfølging av studentene.

Forskjellene mellom fagområder som kommer til uttrykk i tabell 10 kan i noen grad ha sammenheng med forskjeller i opptaksgrunnlag, men det synes fortsatt å være forskjeller i karaktersettingspraksis mellom fagområdene. Spørsmålet om hva som er riktig karakterbruk skal vurderes i forhold til karakterbeskrivelsene, og det er fortsatt et spørsmål om bedømmelsen av masteroppgaver er for «snill» i forhold til karakterbeskrivelsene.

4.3 Anbefalinger om videre arbeid

4.3.1 Karakterundersøkelsen i 2016

Karakterundersøkelsen i 2016 omfatter humanistiske fag (historisk-filosofiske fag). Fakultetsmøtet for historisk-filosofiske fag følger opp undersøkelsen. Rapport fra undersøkelsen innarbeides i karakterrapporten for 2016.

4.3.2 Oppfølging av karakterundersøkelsene i 2015

Analysegruppen forutsetter at rapportene fra karakterpanelene behandles ved de aktuelle utdanningene og institusjonene og i de nasjonale rådsorganene, mens UHR følger opp de forslagene som har betydning for hele UH-sektoren.

Nasjonalt fakultetsmøte for juridiske fag, Nasjonalt fakultetsmøte for realfag og Nasjonalt råd for teknologisk utdanning blir bedt om å gi en kort tilbakemelding innen 1. juli 2017 til analysegruppen om hvordan karakterundersøkelsene blir fulgt opp.

- Analysegruppen anbefaler at det tas initiativ overfor FSAT og DBH med sikte på å få utviklet tabeller som er skreddersydde for karakterundersøkelser. UHR bør vurdere om det kan foretas større undersøkelser om sammenhengen mellom opptakskarakterer og karakterer slik som i SØF-rapporten i 2013, med f. eks 5 års mellomrom. Det bør da legges større vekt på å analysere eventuelle forskjeller mellom ulike utdanninger og mellom institusjonene
- Det er behov for undersøkelser som gir sikrere informasjon om studentenes arbeidsinnsats enn det som studiebarometeret gir per i dag, og det bør vurderes å supplere Studiebarometeret med større utvalgsundersøkelser.
- Veileders rolle ved vurderingen av masteroppgaver og prosessen kring oppnevning av eksterne sensorer bør vurderes ved alle institusjonene med utgangspunkt i karakterundersøkelsen i juridiske fag, rapporten fra karakterpanelet for master i realfag og tilleggsundersøkelsen ved NTNU. Det er viktig at eksterne sensorer deltar i vurderingen av flere masteroppgaver slik at de får større erfaring med vurderingsformer og karaktersettingsrutiner og et bredere sammenligningsgrunnlag.
- Analysegruppen anbefaler at forslaget fra karakterpanelet for master i realfag om nasjonale sensorkommisjoner inngår i den foreslåtte prøveordningen med «nasjonale sensorkorps», jamfør UHR-rapporten om sensorordningene.
- Sensorer og faglærere bør informeres grundig om karaktersystemet, karakterbeskrivelser og sensorveiledninger. Informasjon om det norske karaktersystemet bør også utarbeides på engelsk.
- Analysegruppen anbefaler at Nasjonalt råd for teknologisk utdanning arbeider videre med forslaget om sentralgitte eksamener i basisemner i ingeniørutdanningen. Erfaringene med et slikt opplegg vil være nyttige for hele sektoren.
- Analysegruppen viser til fellesprosjektet i juridiske fag som har resultert i felles retningslinjer for læringsmål og felles instruksjoner for sensorer. Dette synes å ha gitt positive resultater, og det anbefales at tilsvarende opplegg vurderes innenfor andre fagområder.

4.3.3 Videre karakterundersøkelser

2016 er det siste året i 5-års syklusen for karakterundersøkelser som startet i 2012. Før det blir fastsatt et nytt opplegg bør erfaringene med karakterundersøkelsene og arbeidet med harmonisering av karakterbruken evalueres. Det bør også sees i sammenheng med oppfølgingen av rapporten om sensurordningene der det er planlagt sensorsamlinger innen ulike fagområder.

Evaluering og plan for videre arbeid bør være ferdig innen 01.04.2017.

Oversikt over vedlegg¹²:

1. Forkortelser brukt i rapporten

2. Karakterundersøkelsen i juridiske fag

- a. Karakterrappport for 2015 – Juridiske fag
- b. Karakterstatistikk
- c. Masteroppgaver – fellesprosjektet

3. Karakterundersøkelsen i MNT-fag

- a. Oversendelse av rapporter fra karakterundersøkelse på MNT-feltet
- b. Karakterundersøkelser i MNT-fag 2015. Hovedrapport
- c. Karakterundersøkelser 2015 – MNT-fag. Delrapport for bachelor i ingeniørfag
- d. Karakterundersøkelser 2015 – MNT-fag. Delrapport for bachelor i realfag
- e. Karakterundersøkelser 2015 – MNT-fag. Delrapport for master i realfag
- f. Karakterundersøkelser 2015 – MNT-fag. Delrapport for master i teknologi (siv.ing)

4. Alternativ vurdering av masteroppgaver fra sivilingeniør-studieprogrammene i vårsemesteret 2015

5. Karakterfordeling på masteroppgaver 2013–2015, alle fagområder

6. Oppsummering av tilbakemeldinger om veileders rolle ved vurderingen av masteroppgaver.

¹² Vedleggene 2, 3 og 4 er tilgjengelige på UHRs nettside om karakterundersøkelser, http://www.uhr.no/ressurser/temasider/karaktersystemet_1/karakterundersokelser

Vedlegg 1: Forkortelser brukt i rapporten

Forkortelse ¹³	Institusjoner/organer
	<i>Utdanningsinstitusjoner</i>
BI	Handelshøyskolen BI
HiB	Høgskolen i Bergen
HBV	Høgskolen i Buskerud og Vestfold
HiG	Høgskolen i Gjøvik
HiL	Høgskolen i Lillehammer
HiM	Høgskolen i Molde, Vitenskapelig høgskole i logistikk
HiN	Høgskolen i Narvik
HiNT	Høgskolen i Nord-Trøndelag
HiOA	Høgskolen i Oslo og Akershus
HiSF	Høgskolen i Sogn og Fjordane
HiST	Høgskolen i Sør-Trøndelag
HiT	Høgskolen i Telemark
HiØ	Høgskolen i Østfold
HiÅ	Høgskolen i Ålesund
HSH	Høgskolen Stord/Haugesund
NHH	Norges handelshøyskole
NMBU	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NTNU	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
UiA	Universitetet i Agder
UiB	Universitetet i Bergen
UiN	Universitetet i Nordland
UiO	Universitetet i Oslo
UiS	Universitetet i Stavanger
UiT	Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet
	<i>Andre institusjoner/organer/fagområder</i>
DBH	Database for statistikk om høgre utdanning
FSAT	Felles studieadministrativt tjenestесenter
NFmR	Nasjonalt fakultetsmøte for realfag
NIFU	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
MNT-fag	Matematiske-, naturvitenskapelige og teknologiske fag
NOKUT	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
NRLU	Nasjonalt råd for lærerutdanning
NRT	Nasjonalt råd for teknologisk utdanning
SØF	Senter for økonomisk forskning
UHR	Universitets- og høgskolerådet

¹³ Forkortelser og institusjonsnavn slik de ble brukt i 2015. Fra 01.01.2016 er flere institusjoner slått sammen.

Vedlegg 5: Karakterfordeling på masteroppgaver i 2013–2015. Fagområder¹⁴

	A	B	C	D	E	F	Antall	Snitt	A + B
Annet 2013	18,2	40,9	27,3	13,6	0,0	0,0	22	3,64	59,1
Annet 2014	18,2	45,5	27,3	9,1	0,0	0,0	11	3,73	63,6
Annet 2015	16,7	43,3	23,3	13,3	3,3	0,0	30	3,57	60,0
Endring 2013–2015	-1,5	2,4	-3,9	-0,3	3,3	0,0	8	-0,07	0,9
Arkitektur 2013	15,8	34,5	32,2	11,3	4,5	1,7	177	3,41	50,3
Arkitektur 2014	17,5	39,8	25,9	12,7	2,4	1,8	166	3,52	57,3
Arkitektur 2015	16,2	38,0	31,3	9,5	4,5	0,6	179	3,50	54,2
Endring 2013–2015	0,4	3,5	-0,9	-1,8	0,0	-1,1	2	0,10	3,9
Bibliotekarutdanning 2013	46,2	30,8	15,4	7,7	0,0	0,0	13	4,15	76,9
Bibliotekarutdanning 2014	11,1	55,6	33,3	0,0	0,0	0,0	9	3,78	66,7
Bibliotekarutdanning 2015	28,0	28,0	24,0	8,0	12,0	0,0	25	3,52	56,0
Endring 2013–2015	-18,2	-2,8	8,6	0,3	12,0	0,0	12	-0,63	-20,9
Ernæring 2013	20,8	41,7	27,1	6,3	2,1	2,1	48	3,67	62,5
Ernæring 2014	30,5	44,1	18,6	5,1	0,0	1,7	59	3,95	74,6
Ernæring 2015	25,0	45,8	22,9	6,3	0,0	0,0	48	3,90	70,8
Endring 2013–2015	4,2	4,2	-4,2	0,0	-2,1	-2,1	0	0,23	8,3
Farmasi 2013	18,8	50,0	24,0	6,3	0,0	1,0	96	3,78	68,8
Farmasi 2014	9,4	40,2	38,3	10,3	1,9	0,0	107	3,45	49,5
Farmasi 2015	8,3	41,3	27,5	11,9	7,3	3,7	109	3,20	49,5
Endring 2013–2015	-10,5	-8,7	3,6	5,7	7,3	2,6	13	-0,58	-19,2
Fiskerifag 2013	6,9	37,9	34,5	10,3	6,9	3,5	29	3,17	44,8
Fiskerifag 2014	14,8	44,4	29,6	7,4	3,7	0,0	27	3,59	59,3
Fiskerifag 2015	12,9	48,4	29,0	3,2	3,2	3,2	31	3,55	61,3

¹⁴ Fagområder med mindre enn 5 oppgaver i enkelte år er ikke tatt med

Endring 2013–2015	6,0	10,5	-5,5	-7,1	-3,7	-0,2	2	0,38	16,5
Helsefag 2013	20,8	38,4	28,9	6,5	2,5	2,8	643	3,60	59,3
Helsefag 2014	17,1	36,7	29,8	11,6	2,0	2,8	899	3,47	53,8
Helsefag 2015	17,3	36,3	32,9	9,7	1,9	1,9	829	3,52	53,6
Endring 2013–2015	-3,6	-2,1	4,0	3,1	-0,6	-0,9	186	-0,09	-5,7
Historisk-filosofiske fag 2013	20,1	36,5	29,7	8,8	2,2	2,7	1 057	3,55	56,6
Historisk-filosofiske fag 2014	19,1	37,9	28,7	10,3	2,0	2,0	1 125	3,56	57,0
Historisk-filosofiske fag 2015	20,9	34,2	29,7	10,6	2,4	2,2	1 091	3,54	55,1
Endring 2013–2015	0,8	-2,3	0,0	1,8	0,2	-0,5	34	-0,01	-1,5
Idrettsutdanning 2013	17,8	41,9	24,8	10,9	3,1	1,6	129	3,56	59,7
Idrettsutdanning 2014	19,6	45,5	21,4	9,8	2,7	0,9	112	3,67	65,2
Idrettsutdanning 2015	22,1	40,0	27,1	7,1	1,4	2,1	140	3,68	62,1
Endring 2013–2015	4,3	-1,9	2,3	-3,7	-1,7	0,6	34	0,12	2,5
Ingeniørutdanning 2015	30,8	46,2	15,4	7,7	0,0	0,0	13	4,00	76,9
Integrert lærerutdanning 2013	17,1	40,4	30,3	7,0	2,6	2,6	228	3,54	57,5
Integrert lærerutdanning 2014	14,9	33,3	40,4	6,7	1,6	3,1	255	3,44	48,2
Integrert lærerutdanning 2015	16,0	38,0	32,2	10,0	2,1	1,8	382	3,50	53,9
Endring 2013 - 2015	-1,1	-2,4	1,9	2,9	-0,5	-0,8	34	-0,04	-3,5
Journalist-/fotoutdanning 2013	25,0	41,7	25,0	0,0	0,0	8,3	12	3,67	66,7
Journalist-/fotoutdanning 2014	0,0	50,0	33,3	16,7	0,0	0,0	6	3,33	50,0
Journalist-/fotoutdanning 2015	35,7	50,0	14,3	0,0	0,0	0,0	14	4,21	85,7
Endring 2013–2015	10,7	8,3	-10,7	0,0	0,0	-8,3	34	0,55	19,0
Juridiske fag 2013	39,1	33,0	20,9	5,0	1,0	1,0	990	4,01	72,1
Juridiske fag 2014	30,3	36,2	24,2	6,7	1,5	1,2	1 007	3,84	66,4
Juridiske fag 2015	29,3	35,4	25,5	7,1	1,4	1,3	986	3,80	64,7
Endring 2013–2015	-9,8	2,4	4,6	2,2	0,4	0,3	34	-0,21	-7,4
Matematisk-naturvitensk fag 2013	23,0	43,0	26,1	4,6	1,9	1,3	1 207	3,77	66,0

Matematisk-naturvitensk fag 2014	21,6	40,9	27,3	6,7	2,4	1,1	1 361	3,69	62,5
Matematisk-naturvitensk fag 2015	22,8	39,0	27,7	7,8	1,1	1,6	1 489	3,70	61,9
Endring 2013–2015	-0,2	-4,0	1,6	3,2	-0,8	0,3	34	-0,07	-4,2
Medisin 2013	26,0	54,0	18,0	2,0	0,0	0,0	50	4,04	80,0
Medisin 2014	26,2	52,3	16,9	3,1	1,5	0,0	65	3,98	78,5
Medisin 2015	36,0	46,0	8,0	6,0	2,0	2,0	50	4,02	82,0
Endring 2013–2015	10,0	-8,0	-10,0	4,0	2,0	2,0	34	-0,02	2,0
Pedagogiske fag 2013	20,0	38,1	29,1	7,6	3,0	2,2	829	3,58	58,1
Pedagogiske fag 2014	16,9	35,6	29,8	12,4	2,5	2,7	828	3,44	52,5
Pedagogiske fag 2015	16,0	37,1	30,7	11,4	2,0	2,9	1 018	3,45	53,1
Endring 2013–2015	-4,0	-1,0	1,6	3,8	-1,1	0,7	34	-0,13	-5,0
Psykologi 2013	24,9	46,3	19,9	5,2	1,8	1,8	326	3,82	71,2
Psykologi 2014	27,3	42,6	22,0	5,9	1,4	0,8	359	3,86	69,9
Psykologi 2015	26,1	44,5	25,8	1,8	1,0	0,8	391	3,91	70,6
Endring 2013–2015	1,2	-1,8	5,9	-3,4	-0,8	-1,1	34	0,09	-0,6
Samfunnsvitenskap 2013	20,4	41,3	27,9	7,7	1,4	1,4	1 533	3,68	61,7
Samfunnsvitenskap 2014	21,5	40,4	27,4	7,7	1,3	1,7	1 590	3,68	62,0
Samfunnsvitenskap 2015	19,5	39,7	27,8	9,0	2,2	1,8	1 530	3,60	59,2
Endring 2013–2015	-0,9	-1,6	-0,1	1,3	0,9	0,5	34	-0,08	-2,5
Teknologi 2013	28,6	43,5	20,1	5,2	1,4	1,3	2 161	3,89	72,0
Teknologi 2014	24,4	42,4	23,4	6,7	2,4	0,7	2 283	3,78	66,9
Teknologi 2015	27,2	41,9	21,6	6,6	1,6	1,2	2 306	3,83	69,1
Endring 2013–2015	-1,3	-1,6	1,5	1,3	0,2	-0,1	34	-0,06	-2,9
Teologi 2013	24,7	39,2	25,8	9,3	0,0	1,0	97	3,76	63,9
Teologi 2014	28,4	39,0	26,3	5,3	1,1	0,0	95	3,88	67,4
Teologi 2015	26,9	36,1	31,9	3,4	0,8	0,8	119	3,82	63,0
Endring 2013–2015	2,2	-3,1	6,2	-5,9	0,8	-0,2	22	0,06	-0,9

Utvikling og miljø	23,0	41,9	25,1	7,9	1,6	0,5	191	3,75	64,9
Utvikling og miljø 2014	14,7	43,2	30,0	9,1	1,5	1,5	197	3,56	57,9
Utvikling og miljø 2015	17,9	36,3	30,2	9,0	2,4	4,3	212	3,46	54,2
Endring 2013–2015	-5,1	-5,6	5,1	1,1	0,8	3,7	21	-0,30	-10,7
Utøvende musikkutdanning 2013	17,2	44,8	25,9	5,2	1,7	5,2	58	3,55	62,1
Utøvende musikkutdanning 2014	23,4	53,2	12,8	6,4	0,0	4,3	47	3,81	76,6
Utøvende musikkutdanning 2015	29,8	42,1	24,6	1,8	0,0	1,8	57	3,95	71,9
Endring 2013–2015	12,6	-2,7	-1,3	-3,4	-1,7	-3,4	-1	0,40	9,9
Øk.adm. utdanning 2013	39,0	44,5	12,0	3,1	0,7	0,6	1 807	4,16	83,6
Øk.adm. utdanning 2014	39,2	42,4	15,1	2,6	0,4	0,3	2 140	4,16	81,5
Øk.adm. utdanning 2015	28,9	46,0	19,2	4,5	0,8	0,8	2 222	3,95	74,8
Endring 2013–2015	-10,2	1,4	7,2	1,4	0,1	0,2	384	-0,21	-8,7
Sum 2013	26,6	41,0	23,2	6,0	1,6	1,5	11 730	3,80	67,6
Sum 2014	24,7	40,2	24,8	7,3	1,7	1,3	12 757	3,75	64,9
Sum 2015	23,4	40,0	25,8	7,6	1,7	1,6	13 279	3,71	63,4
Endring 2013–2015	-3,2	-1,0	2,6	1,6	0,0	0,0	1 979	-0,09	-4,3

Vedlegg 6: RETTLEIARS ROLLE VED VURDERING AV MASTEROPPGÅVER. OVERSIKT OVER GJELDANDE PRAKSIS

Institusjon	Er rettleiar med i kommisjonen?	Kven foreslår og kven oppnemner ekstern sensor?
NMBU	I følge NMBUs gjeldende studieforskrift § 46-2 er hovedveileder normalt intern sensor ved sensurering av gradsoppgaven. Dette er hovedpraksis ved et overveldende flertall av instituttene ved universitetet. Ved ett institutt er det gjennomført en prøveordning der veileder ikke er intern sensor, og det diskuteres hvorvidt dette skal bli ordinær ordning for masteroppgaver ved instituttet. Prøveordningen har ikke omfattet mange oppgaver. Et unntak fra hovedsakelig praksis ved universitetet er NMBU Veterinærhøgskolen, hvor studentene kan velge å skrive en prosjektoppgave på 40 studiepoeng. Veileder er da ikke involvert i sensureringen.	I følge NMBUs studieforskrift § 41-1 skal eksamensansvarlig enhet oppnevne sensorer. Ved nær hele universitetet følges en praksis hvor veileder foreslår ekstern sensor. Ved instituttene har instituttstyret som regel gitt instituttleder eller leder av undervisningsutvalget fullmakt til å godkjenne sensorer.
NTNU	Rutiner for å sikre den best mulig eksterne sensor til masteroppgaven er ikke regulert på institusjonsnivå og bestemmelsen er operasjonalisert på noe ulike måter ved fakultetene. Innen teknologiutdanningene og økonomiutdanningene er i all hovedsak veileder medsensor, unntak er ved fakultet for naturvitenskap og teknologi. Ved helseutdanningene, samfunnsvitenskapelige utdanninger, lærer-/lektorutdanningene og humaniorautdanningene er veileder i all hovedsak ikke medsensor, unntak her er ved masterprogrammene i nevrovitenskap, matematikdidaktikk, skoleledelse og utøvende musikk.	NTNUs studieforskrift fastsetter reglement for oppnevning av ekstern sensorer jf. § 5-11 annet ledd. Det er fakultetet selv som oppnevner sensorer. Disse foreslås fra instituttene. De eksterne sensorene på fakultetets liste kontaktes deretter av veileder til masteroppgavene for sensoroppdrag. Et fakultet er i prosess med å utvikle ordninger slik at ikke veileder alene skal foreslå sensorer og organisere sensur av masteroppgavene.
NTNU i Gjøvik	Rettleder er med som intern sensor i fire master-program, kan delta i møte m.v. utan å vere sensor i to program og deltar ikkje i eitt program.	Fagmiljø/seksjonsleiarar foreslår eksterne sensorar for sine fagområde. Dekanus oppnemner ein «base» av eksterne sensorar for 4 år. Studieprogramleiar eller programsekretær gjer avtale med eksterne ut frå «basen» av eksterne sensorar.

<p>NTNU i Ålesund</p>	<p>Det blir nytta ein del ulike variantar:</p> <p>A. Masteroppgåva vert sendt til ekstern sensor for gjennomlesing og forslag til evaluering (karakter). Det gjennomførast eit sensormøte der ekstern sensor får høve til å stilla spørsmål (til intern rettleiar) om kandidaten si gjennomføring/arbeid. For evaluering brukast eit standardisert evalueringsskjema, som signerast av både ekstern sensor og intern rettleiar.</p> <p>B. Rettleiar er ikkje med i vurdering av masteroppgåver.</p> <p>C. Kvar besvarelse blir vurdert av faglærer og ekstern sensor. Dei innstiller karakter. Deretter går ei gruppe faglærarar gjennom alle besvarelsane for å sjå om karaktersettinga blir praktisert likt i gruppa. Dette gjev læring for faglærer og sensorar.</p> <p>D. Kvar besvarelse blir vurdert av rettleiar og ein felles ekstern sensor for alle masteroppgåvene.</p>	<p>A. Det er praksis at intern rettleiar foreslår/oppnemner ekstern sensor basert på fagkompetanse. Vedkommande rekrutterast gjerne frå samarbeidande institusjonar i Noreg, eller frå personlege nettverk. Det er fagansvarlig som koordinerer arbeidet med oppnemninga av ekstern sensor.</p> <p>B. Programansvarleg foreslår og oppnemner ekstern sensor, og dette godkjennast av dekan.</p> <p>C. Faglærer og programansvarlege foreslår ekstern sensor og dekan/instituttleiar godkjenner.</p>
<p>Nord universitet</p>	<p><i>Handelshøgskolen Nord:</i> Ja, veileder er alltid intern sensor.</p> <p><i>Fakultet for biovitenskap og akvakultur:</i> Veileder er ikkje del av eksamineringskomiteen ved masteroppgaver.</p> <p><i>Fakultet for samfunnsvitenskap:</i> Nei. Rettleiar deltek ikkje i vurderinga og sensurering av masteroppgåvene ved FSV.</p> <p><i>Tidl. Høgskolen i Nord-Trøndelag:</i> Ja, for Master i kunnskapsledelse. Nei, ved Master i kroppsøving og idrettsvitenskap og Master i psykisk helsearbeid.</p> <p><i>Tidl. Høgskolen i Nesna</i> På masteren i profesjonsrettet naturfag er det ekstern sensor som, etter å ha gått igjennom masteroppgaven med studenten og fått avklart eventuelle uklarheter, setter karakter. Vurderingen kan diskuteres med veilederen, men sensor setter karakteren.</p>	<p><i>Handelshøgskolen Nord:</i> Programansvarlig (som også er emneansvarlig for masteroppgaven) foreslår og oppnevner ekstern sensor for MBA-programmene, Master i samfunnssikkerhet og kriseledelse (dvs alle våre erfaringsbaserte) og på Master of Science in Energy Management. På Master of Science in Business er det hovedprofilansvarlig (som også er emneansvarlig for masteroppgaven) som foreslår og oppnevner ekstern sensor.</p> <p><i>Fakultet for biovitenskap og akvakultur:</i> Veileder foreslår sensorer, og Undervisningsutvalget for utdanning vurderer og godtar sensorer i saken som omhandler sensorer for alle emner det semesteret på fakultetet.</p> <p><i>Fakultet for samfunnsvitenskap:</i> Det er studieprogramansvarleg og dei ulike fordypningsansvarlege som foreslår eksterne sensor. Sensorane blir formelt oppnemnde av dekan (i praksis eksamensansvarleg ved FSV, som sender ut kontrakt).</p> <p><i>Tidl. Høgskolen i Nord-Trøndelag:</i></p>

		<p>For Master i kunnskapsledelse er det Copenhagen Business School som oppnevner. For de to andre er hhv. veileder og studieleder som foreslår, mens dekan oppnevner.</p> <p><i>Tidl. Høgskolen i Nesna</i> Veilederen kan foreslå ekstern sensor, men det er lederen av masterutdanninga som oppnevner sensor.</p>
UiA	<p>Fakulteta fastset og det er litt ulik praksis:</p> <p><i>Fakultet for helse- og idrettsvitenskap:</i> Veileder deltar ikke i fastsettelsen av karakter på det skriftlige arbeidet. Sensurmøte i forbindelse med justerende muntlig eksamen starter med at veileder orienterer kommisjonen om sin vurdering av graden av selvstendighet i arbeid og andre forhold som kan ha interesse. Ved fastsettelse av karakter, deltar ikke veileder.</p> <p><i>Fakultet for humaniora og pedagogikk:</i> Veileder deltar ikke i vurderingen.</p> <p><i>Fakultet for samfunnsvitenskap:</i> Ved dette fakultet deltar ikke veileder i vurderingen bortsett fra ved ett institutt. Der hvor veileder medvirker, deltar en tredje sensor.</p> <p><i>Fakultet for teknologi og realfag.</i> Veileder deltar normalt i vurderingen.</p>	<p><i>Fakultet for helse- og idrettsvitenskap:</i> Fagmiljøet ved instituttet, representert ved studiekoordinator. Veileder kan også komme med innspill.</p> <p><i>Fakultet for humaniora og pedagogikk:</i> Veileder og studiekoordinator foreslår ekstern sensor.</p> <p><i>Fakultet for samfunnsvitenskap:</i> I de fleste tilfeller er det veileder som foreslår sensor. Ved ett institutt foreslår koordinator i samråd med konsulent.</p> <p><i>Fakultet for teknologi og realfag:</i> Studiekoordinator foreslår sensor.</p> <p><i>Handelshøyskolen ved UiA</i> I de tilfeller hvor veileder medvirker som intern sensor, foreslås øvrige sensorer av veileder. I de tilfeller hvor veileder ikke medvirker som intern sensor, foreslås sensorer av fagkollegiet på studieprogrammet.</p>
UiO	<p>Dei fleste fakulteta melder at rettleiaren ikkje deltek i vurderinga av masteroppgåver som vedkomande sjølv har rettleia.</p> <p>Nokre institutt melder at rettleiaren er tilgjengeleg for spørsmål frå kommisjonen, men at dette ikkje blir brukt for alle masteroppgåver. Nokre institutt melder at rettleiaren deltek i sensurmøte for å kunne oppklare eventuelle mistydingar eller svare på spørsmål frå sensorane, men at rettleiaren i slike tilfelle ikkje deltek i diskusjonane om karaktersetting.</p>	<p>UiO sitt regelverk legg ansvaret for oppnemning av sensorar til fakultetet. Dette er i dei fleste tilfella delegert vidare til institutta og blir handtert av programleiar, undervisningsleiar, forskningsleiar, fagleg eksamensansvarleg eller adminstrasjonen.</p> <p>I dei fleste tilfella er det rettleiaren som foreslår ekstern sensor, men det kan også vere faggruppeansvarleg, fagleiar eller emneansvarleg som gjer dette.</p>

	Ved nokre få program er rettleiaren med i kommisjonen, enten som koordinator for sensurarbeidet eller som bindeledd mellom sensuren av ulike masteroppgåver på programmet.	
UiS	<p><i>Teknisk-naturvitenskapelig fakultet</i> Intern veileder fungerer som intern sensor.</p> <p><i>Humanistisk fakultet</i> Veileder er ikke med i vurderingen, men kan være tilgjengelig ved behov for konsultasjon i noen program.</p> <p><i>Samfunnsvitenskapelig fakultet</i> Veileder deltar i vurderingen ved fire institutter, deltar ikke ved ett institutt.</p>	<p>Faglig ansvarlig/faggruppeteider/emneansvarlig eller veileder foreslår ekstern sensor.</p> <p>Dekan eller instituttleder oppnevner ekstern sensor.</p>
UiT	Kandidatens veileder skal ikke være sensor men fakultetsstyret kan i spesielle tilfeller gjøre unntak fra denne bestemmelsen. Eksamenkommisjonen kan konferere med veileder før sensurmøte. Veileder skal ikke delta i sensurmøtet, og heller ikke være med på å fastsette karakteren. Ved behov kan eksamenkommisjonen be veileder om en skriftlig redegjørelse for veiledningsprosessen.	<p>Praksis for å <i>foreslå</i> ekstern sensor varierer noe ved UiT, men i all hovedsak er det faggruppene ved instituttene, og/eller veileder, eller programstyret som foreslår.</p> <p>Når det gjelder <i>oppnevning</i> av sensorer, har fakultetene anledning til å delegere dette til underliggende nivå. I all hovedsak er det instituttstyrene, eller instituttleder/avdelingsleder på fullmakt som foretar den formelle oppnevningen av sensorene. Ved Det juridiske fakultetet er det fakultetsstyret som oppnevner, mens ved Fakultet for naturvitenskap og teknologi er det et studieutvalg på fakultetsnivå som foretar oppnevningen.</p>
HiM	Veileder har deltatt i sensureringen av masteroppgaver frem til nå (vår 2016). Flere studier vurderer denne praksisen og f.o.m h 2016 skal ikke veileder lenger delta i sensur i master i samfunnsendring, organisasjon og ledelse, master i helse- og sosialfag, master i sport management og master i økonomi og administrasjon. Masterprogrammene i logistikk og petroleumslogistikk vil også diskutere å endre praksis med at veileder deltar i sensur.	Her er praksis ulik på studiene. I noen tilfeller foreslår veileder og studieleder sensorer. I andre tilfeller tildeles ekstern sensorer på kollegiale møter. Dekan har den formelle oppnevningen av sensorer.

NHH	Rettleiar er intern sensor ved vurdering av masteroppgåver ved NHH.	Institutta oppnemner ekstern sensor for masteroppgåver.
NIH	Veileders rolle er kun å bistå med utfyllende opplysninger om kandidatens innsats med masteroppgaven. <u>Veileder skal ikke delta direkte i eksaminasjonen eller karaktersettingen.</u>	Seksjonsleder ved den enkelte fagseksjon oppnevner kommisjonen, veileder kommer ofte med forslag. Veileder er som regel leder av kommisjonen.
HiB	Ved Avdeling for lærarutdanning og Avdeling for ingeniør- og økonomifag deltek ikkje rettleiar i vurderinga av masteroppgåver. Rettleiaren står derimot til disposisjon ved fleire av masterutdanningane dersom eksamenskomisjonane har spørsmål, t.d. om prosess eller andre avklaringar. Ved Avdeling for helse- og sosialfag er rettleiar intern sensor ved fleire av masterutdanningane. Når det gjeld vurdering, har ekstern sensor siste ord, og ved sprik i karakterfastsetting mellom intern og ekstern sensor, avgjer ekstern sensor resultatet, jf Forskrift om studier og eksamen ved Høgskolen i Bergen, § 10-1 (7). Ved andre utdanningar ved avdelinga er rettleiar med i kommisjonen for å syte for at formalia er i orden, men rettleiar er ikkje med i karakterfastsetjinga.	Det er dekanen på avdelinga som oppnemner ekstern sensor etter forslag frå dei aktuelle fagmiljøa (forslag kan t.d. komme frå rettleiar, studiekoordinator, programansvarleg, emneansvarleg).
HiL	En kartlegging viser at veileder ikke deltar i vurderingen av masteroppgaver. Veileder skal kontaktes dersom kommisjonen har spørsmål som må oppklares. Dette er også i tråd med høgskolens retningslinjer.	Det er noe variasjon når det kommer til hvem som foreslår sensorer, men i hovedsak gjøres dette av et samlet lærermøte/fagkollegium eller av studieleder. Det er dekan som formelt oppnevner eksterne sensorer, og dette er nedfelt i studieforskrift.

HiOA	HiOA har sendt UHRs spørsmål ut til fakultetene for kartlegging og fått følgende bilde av våre masterutdanningers håndtering av veileders rolle: I over 60 prosent av masterprogrammene deltar veileder ikke i sensuren av masteroppgaven. I de øvrige av masterprogrammene er det en variasjon av deltakelse fra at veileder får mulighet til å komme med sine kommentarer om studentens arbeid med masteroppgaven til sensurkomiteen eller er med på sensurmøtet, men ikke i endelig karakterfastsetting. I et veldig lite fåtall av våre masterprogrammer er veileder med som intern sensor.	Når det gjelder veileders rolle i oppnevning av ekstern sensor for masteroppgavene er det et stort sprik i praktiseringen. I et overveiende flertall av masterprogrammene foreslår veileder ekstern sensor for masteroppgaven enten som eneste forslagstiller, eller i samarbeid med fagseksjon/faggruppe. Bare i ett av våre masterprogram er veileder ikke involvert i forslag til ekstern sensor. Når det gjelder den formelle oppnevningen av ekstern sensor varierer det fra fakultet til fakultet, og fra institutt til institutt hvem som formelt oppnevner ekstern sensor. Ved ett av våre fakultet er det dekan som formelt oppnevner eksterne sensorer. Ved de øvrige fakultetene varierer det internt på fakultetene hvem som oppnevner. Den mest vanlige modellen er at fagkoordinator/studieleder eller instituttleder oppnevner ekstern sensor.
HiSF	Rettleiar deltek ikkje som sensor på masteroppgåver ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Ved eit par studium deltek rettleiar på sensormøte i forkant av munnleg forsvar. Rolla til rettleiar skal vere å gjere greie for studenten sin eigeninnsats og svare på oppklarande spørsmål frå sensorane. I praksis finst det alltid ein viss sjanse for rettleiar til å prøve å påverke sensorane, men vi er opptatt av at rettleiar ikkje skal delta i vurdering av oppgåva.	Rettleiar har ansvar for å foreslå sensorar ved masterstudia våre, ofte i samråd med programansvarleg for masterstudiet. Det er dekan som har det formelle ansvaret for oppnemning av eksterne og interne sensorar ved HiSF. Høgskulen sitt eksamenskontor har det administrative ansvaret for sensoroppnemningane.
HSH	Rettleiar deltek ikkje i karaktersettinga på nokon av masterutdanningane våre. På 3 av dei 4 utdanningane har rettleiar høve til å kome med innspel på førehand og/eller undervegs i framlegging og utspørring av kandidaten.	Studieleiar (med dekan som næraste overordna) oppnemner ekstern sensor på masteroppgåver i samråd med ansvarleg(e) fagperson(ar), som i nokre tilfelle inkluderer rettleiar.
Forsvarets høgskole	Rettleiar deltek ikkje i eksamenskommissjonen.	Ved FHS er det dekan som foreslår og oppnemner ekstern sensor for masteroppgåver.

Lovisenberg	Veileder på masteroppgaven er ikke intern sensor.	Studieleder og lærere foreslår aktuelle eksterne sensorer. Valg av ekstern sensor henger sammen med hvilke metode studentene har valgt. Det er studieleder som har ansvar for å oppnevne sensorer.
Diakonova	Veileder deltar ikke i vurderingen av masteroppgaver.	Veileder kan komme med forslag til oppnevning av ekstern sensor men sensor oppnevnes av programansvarlig i samarbeid med studieadministrasjonen.
MF	Veileder er én av to sensorer som vurderer masteroppgaver. Sensorveiledningen presiserer at ekstern sensors vurdering skal tillegges størst vekt. Dette gjelder for alle masterprogram.	Veileder foreslår ekstern sensor (normalt flere alternativer), og studiesjef oppnevner sensor-kommisjonen. Ifølge MFs forskrift oppnevner rektor ekstern sensor og studiesjef oppnevner intern sensor. Rektor har altså delegert ansvaret for oppnevning av ekstern sensor til studiesjef
VID vitenskapelig høyskole	Veileder er intern sensor på masteroppgaver, med unntak for et masterprogram. Spørsmålet om veileder bør være intern sensor har vært opp til diskusjon ved høyskolen. Flertallet av studielederne mener at det er problematiske sider ved ordningen hvor veileder er intern sensor, men foreløpig er det bare ett av masterprogrammene som har innført at veileder ikke er intern sensor noe som skjedde våren 2016.	Ved de fleste masterprogrammene på VID er det studieleder eller emneansvarlig som finner en ekstern sensor. På resten av masterprogrammene er det veileder som foreslår ekstern sensor. Det er i hovedsak studieadministrasjonen som tar kontakt med ekstern sensor og inngår avtale om sensurering.
Ansgar teologiske høyskole	Det har vært normal praksis at veileder har deltatt ved sensur av masteroppgaver. Det blir gjennomført en samtale med veileder om sensur før kommisjon blir nedsatt av seksjonsleder for teologi. Dersom veileder av ulike grunner ikke ønsker eller ikke har mulighet til å være med i kommisjonen har denne b litt «fritatt». Det har dog bare skjedd noen få ganger innen praktisk teologi. Ved flere av avhandlingene innen praktisk teologi har det også vært en biveileder. Ved masteravhandling i	Ekstern sensor for masteroppgaver oppnevnes av Studienemnda etter forslag fra seksjonsleder for teologi. Oppnevning av sensor gjøres med utgangspunkt i avhandlingens tema. Seksjonsleders forslag har som regel sitt utgangspunkt i en samtale med faglig ansvarlig for masterprogrammet. I noen tilfeller kan faglig ansvarlig ha vært veileder.

	bibelvitenskap har intern sensor vært professor II ved ATH. I alle kommisjonene har det vært gjort bruk av ekstern sensor.	
--	--	--